

Unges valg af ungdomsuddannelse

et litteraturstudie

Unge valg af ungdomsuddannelse – et litteraturstudie

er en del af projektet "Hvad driver unges uddannelsesvalg?", som gennemføres af Tænk tanken DEA med finansiering fra Grundejernes Investeringsfond. Projektets formål er at belyse, hvad der driver unges uddannelsesvalg med særligt fokus på at forstå fravalget af erhvervsuddannelserne og tilvalget af de gymnasiale uddannelser, og er baseret på både kvantitative og kvalitative analyser og undersøgelser.

Projektet består af følgende udgivelser

Opsamlingsrapport

Hvad driver unges uddannelsesvalg?

Afkast og risiko ved at tage en uddannelse

Vælger unge uddannelse i et investeringsperspektiv?

Er vejen bestemt på forhånd?

Bedsteforældres betydning for unges uddannelsesvalg

Drømmetidslinjer og perlevenner

Etnografisk eksperiment om unges fremtidsdrømme og overvejelser om uddannelsesvalg

Forældres, søskende og klassekammeraters betydning for unges uddannelsesvalg

Inspiration fra udlandet

Erhvervsuddannelser i Schweiz, Østrig og Finland

Mellem forventningens glæde og det svære valg

2109 elever i 9. klasse om valget af ungdomsuddannelse

Unge valg af ungdomsuddannelse

Et litteraturstudie

Valg for livet

Unge fortællinger om ambitioner, fordomme og uendelige muligheder

Verden i væren og vorden

Fortællinger, forpligtelser og paradokser i uddannelsesvalget i en 9. klasse

Tænk tanken DEA

Fiolstræde 44

1171 København K

www.dea.nu

2. april 2018

Udarbejdet af

Victor Kjeldsen Kjær

Karen-Lise Krog

Redaktion

Sidse Frich Østergaard-Thygesen

Amanda Koppel

Indhold

1	Introduktion	1
1.2	Metode og opbygning	2
2	Sammenfatning af resultater	3
	De unge på ungdomsuddannelserne	3
	Faktorer i de unges valgprocesser	3
	Valg og frafald	4
	Vejledningsaktiviteternes betydning	4
	Fokus på erhvervsuddannelserne	4
	Trivsel på erhvervsuddannelserne	5
	Styrkede overgange til erhvervsuddannelserne	5
	Styrkede overgange for sårbare unge	5
	Et blik mod udlandet	6
3	De unge på ungdomsuddannelserne	8
4	Faktorer i de unges valgprocesser	10
4.1	Forældrenes betydning	11
4.2	Skolens betydning	12
4.3	Betydninger og forskelle mellem køn	12
	Modkulturer hos drenge i uddannelsesvalget	13
5	Valg og frafald	14
6	Vejledningsaktiviteternes betydning	15
6.1	Kollektiv vejledning	15
6.2	Uddannelsesparathedsvurderingen	16
6.3	Fra vejledning til læring	17
7	Fokus på erhvervsuddannelserne	18
7.1	Udfordringer i erhvervsuddannelserne	19
7.2	Nye optagelsesprøver	19
8	Trivsel på erhvervsuddannelserne	20
8.1	Praktikken	20
9	Styrkede overgange til erhvervsuddannelserne	21
10	Styrkede overgange for de sårbare unge	22
11	Et blik mod udlandet	23
11.1	To strømninger i international forskning om uddannelses- og karrierevalg	23
11.2	Socioøkonomisk baggrund, uddannelsesniveau og uddannelsesvalg	24
11.3	Det personlige projekt og selvrealiseringens betydning	24
	Identitetskonstruktion og uddannelsesvalg som en udviklingsproces	24
11.4	Påvirkningen af stereotype uddannelsesforestillinger	25
11.5	Vejledning skaber motivation og retning	25

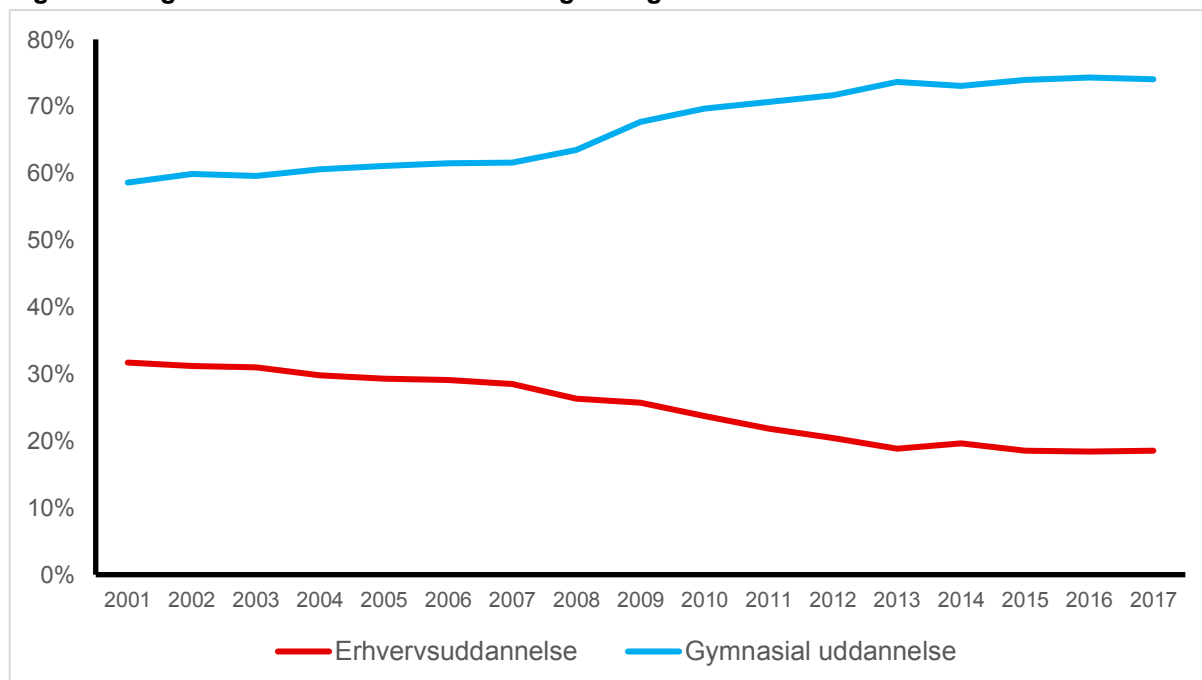
Eksempler på lande, hvor de unge vælger erhvervsuddannelserne	26
11.6 EU-borgeres holdninger til ungdomsuddannelsesvalget	27
12 Oversigtstabel, litteratur	29
Dansk litteratur	29
International litteratur	32
Litteraturliste	34
Dansk litteratur	34
International litteratur	36

1 Introduktion

Det har længe været en politisk målsætning, at flere gennemfører en ungdomsuddannelse, og endvidere at flere vælger en erhvervsuddannelse efter grundskolen. I de senere år er der implementeret reformer i folkeskolen (2014), i erhvervsuddannelserne (2015) og i de gymnasiale uddannelser (2017). Fælles for reformerne er bl.a. et fokus på at styrke overgangen til ungdomsuddannelse. Uddannelsesvalget skal kvalificeres. Et kvalificeret uddannelsesvalg beror på en uddannelsesparathedsvurdering af elevernes faglige, personlige og sociale forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Mens de gymnasiale uddannelser er blevet mere og mere populære, har søgningen til erhvervsuddannelserne været nedadgående eller stagneret siden starten af 00'erne. I 2001 valgte næsten en tredjedel af de danske unge en erhvervsuddannelse, mens den seneste søgning i 2017 viste, at kun 18,5 pct. tilmeldte sig en erhvervsuddannelse efter 9. eller 10. klasse.

Figur 1: 9. og 10.klasseelevernes tilmeldning til ungdomsuddannelserne 2001-2017

Kilde: Undervisningsministeriet 2017

Skævvridningen i de danske unges søgemønstre er ikke blot et problem for de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner. Det er samfundsmæssigt problem i forhold til landets beskæftigelse i fremtiden, hvilket også forklarer det stigende politiske fokus. Det anslås således, at Danmark i 2025 vil risikere at mangle op mod 85.000 faglærte (Danmarks Vækstråd 2016). Derfor er der behov for, at flere vælger en erhvervsuddannelse. Den politiske ambition er, at 25 pct. i 2020 og 30 pct. i 2025 skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse (Undervisningsministeriet 2017).

De mange politiske tiltag viser, at der er vilje til at ændre tendensen. Selvom man endnu ikke har kunnet se den store virkning af reformerne, er det en dagsorden, som har fået fodfæste. I Tænk tanken DEA vil vi gerne bidrage til arbejdet med denne dagsorden ved at belyse området yderligere. I første omgang med et litteraturstudie der afdækker eksisterende viden i Danmark og udlandet om de unges valgprocesser. Kortlægningen stiller skarpt på undersøgelser af praksis. Herunder hvad de unge selv

tænker om uddannelsesvalget, og hvilke faktorer og indflydelsespersoner som påvirker dem mest. Desuden er der fokus på frafald, forstået som et mere eller mindre reflekteret fravalg af en påbegyndt uddannelse. Der indgår også en opsamling af viden om de mange målrettede tiltag, som skal lette overgangen for de unge, der står på tærsklen til deres første store uddannelsesvalg. Litteraturstudiet omhandler således mange facetter af ungdomsuddannelsesvalget, og der er et særskilt fokus på erhvervsuddannelserne.

1.2 Metode og opbygning

Litteraturstudiet omfatter både kvantitative og kvalitative studier samt undersøgelser, der kombinerer forskellige metoder. På baggrund af søgninger i online-databaser er der udvalgt forskning og undersøgelser fra sektorforskningsorganisationer, forskere i universitetsregi, ministerier samt andre organer og institutioner, der beskæftiger sig med ungdomsuddannelsesvalget. I alt indgår 51 undersøgelser i litteraturstudiet, og de dækker perspektiver på valget bredt – fra elever, forældre, lærere, vejledere, forvaltningsaktører til registerdata og andre statistiske opgørelser. De forskellige ungdomsuddannelser er ligeledes repræsenteret i undersøgelserne. Nogle fokuserer på ungdomsuddannelserne generelt, mens andre har en mere afgrænset tilgang med fokus på enten de gymnasiale eller erhvervsrettede uddannelser.

Kortlægningen har måtte afgrænse sig og fravælge undersøgelser, da området er forholdsvis afdækket og belyst. Det har været væsentligt at prioritere de undersøgelser, som er fundet relevante i forhold til debatten om ungdomsuddannelse i dag. Med de senere reformer på ungdomsuddannelsesområdet er det derfor primært undersøgelser af nyere dato, som er med i afrapporteringen. Derudover er det prioriteret at afdække mange forskellige aspekter og nuancer om unges valg. Dette for at give en forståelse for helheden i valgprocessen.

Litteraturstudiet er struktureret efter konkrete temaer, og de væsentligste fund i litteraturen er redegjort for under de enkelte temaer. Det er således en deskriptiv fremskrivelse af udvalgte perspektiver. Derudover vendes blikket mod litteraturen i udlandet. Den udenlandske litteratur tjener som inspiration og giver perspektiver på, hvordan ungdomsuddannelsesvalget forstås og håndteres i andre lande. Bagerst i rapporten er en litteraturliste og en uddybende oversigtstabel med titler, forfattere, udgivelsesår, metodiske tilgange samt overordnede emner for de enkelte undersøgelser.

2 Sammenfatning af resultater

De unge på ungdomsuddannelserne

- Generationen af unge mellem 15-21 år kan beskrives ud fra fem trends: 1) *Høje krav skaber en polariseret generation*, 2) *Digitale indfødte – på overfladen*, 3) *Fællesskabsorienterede individualister*, 4) *Målrettede og svært ved at vælge*, og 5) *Præstationsorienteret læringsmotivation – og helst en karakter*.
- 74 pct. af eleverne fra 9. og 10. klasse, der forlader grundskolen, har valgt en gymnasial uddannelse som 1. prioritet, mens det tilsvarende tal for en erhvervsuddannelse er 18,5 pct.
- 52 pct. af eleverne vælger efter 9. klasse et 10. skoleår, enten i en ordinær 10. klasse eller på en efterskole. Ca. 26 pct. påbegynder en almengymnasial uddannelse efter 9. klasse, mens ca. 11 pct. påbegynder en erhvervsgymnasial uddannelse. Cirka 7 pct. påbegynder en erhvervsfaglig uddannelse, mens ca. 5 pct. ikke påbegynder nogen form for uddannelse i det danske system efter afsluttet 9. klasse
- Der er sket en større polarisering i elevsammensætningen på de gymnasiale uddannelser fra 2001-2012. Andelen af elever fra uddannelsesfremmede hjem er således faldet, mens andelen af elever fra højtuddannede hjem er steget.
- Drengene af faglærte eller ufaglærte mødre vælger oftere en erhvervsuddannelse end drenge, hvis mødre har en videregående uddannelse. Derudover vælger elever fra landdistrikter oftere en erhvervsuddannelse end elever fra byområder.

Faktorer i de unges valgprocesser

- Uddannelsesvalget kan anskues som komplekst, fordi de unge står i et paradoks mellem at skulle træffe lineære og sikre valg, samtidigt med at samfundet undergår store forandringer. Derfor er det svært at forudsige, hvilke uddannelser og erhverv der er relevante i fremtiden. Valget bliver et paradoks mellem planlægning og fleksibilitet.
- Der er også et paradoks i, at valget er spændt ud mellem subjektive og samfundsmæssige interesser, der ikke altid peger i samme retning.
- Forældrenes uddannelsesniveau (særligt faderens) er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i de unges forløb. Unge, der kommer fra en uddannelsesvant baggrund, er således mere tilbøjelige til at vælge en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse og typisk en gymnasial uddannelse, mens unge fra en mere uddannelsesfremmed baggrund oftere vælger et 10. skoleår.
- Ifølge de unge selv er de tre vigtigste faktorer i uddannelsesvalget: 1. at fagene interesserer eleven, 2. at det er et sted med et fedt socialt miljø, 3. at uddannelsen giver adgang til drømmejobbet. Særligt at uddannelsen interesserer dem viser sig i flere undersøgelser at være den faktor, der har størst betydning.
- Unge er strategiske i valget i forhold til at holde job- og uddannelsesmulighederne åbne.
- Forældrene fremgår i flere undersøgelser, som de personer der har størst indflydelse på deres børns uddannelsesvalg.
- For forældrene er det vigtigst, at: "uddannelsen interesserer mit barn", "uddannelsen giver gode muligheder for at få et arbejde bagefter", og "mit barn føler sig sikker på at gennemføre uddannelsen". Mindst vigtigt er det at: "en vejleder har anbefalet uddannelsen", "mit barn kender nogen på uddannelsen", og "uddannelsen ligger tæt på".

- Ifølge størstedelen af lærerne forbereder undervisningen i udskoling især eleverne til at påbegynde en gymnasial ungdomsuddannelse.
- Kønsopdelingen er tydelig på ungdomsuddannelserne, hvor majoriteten af elever på de gymnasiale uddannelser er piger, mens flertallet af eleverne på erhvervsuddannelserne er drenge. De kønsmæssige forskelle i uddannelsesvalget markerer sig bl.a. ved, at gymnasieeleverne prioriterer ungdomskulturen på gymnasiet højest – men for især pigerne betyder også muligheden for et højt karaktergennemsnit meget. Pigerne opfatter derudover tidligere uddannelse som nødvendigt for at klare sig på arbejdsmarkedet, mens drengene er mere ubekymrede.

Valg og frafald

- Når unge vælger at afbryde en ungdomsuddannelse, er forklaringerne typisk: 1) privatliv og helbred, 2) det sociale og forholdet til klassekammeraterne, 3) uddannelsens form, indhold og niveau, og de unges interesse og indsats, 4) at vælge sin fremtid samt 5) mulighed for praktikplads.

Vejledningsaktiviteternes betydning

- "Hands on"-aktiviteter, der giver indblik i hverdagen og kravene på et uddannelsessted eller en mulig arbejdsplads, er særligt brugbare i forhold til afklaring af uddannelsesvalget.
- Størstedelen af eleverne i 9. klasse peger på åbent hus på ungdomsuddannelserne og erhvervspraktik som de aktiviteter, der har hjulpet dem mest. Blandt de ikke-uddannelsesparate peger 61 pct. af eleverne på, at den individuelle vejledning har hjulpet dem noget eller meget. Eleverne i 10. klasse mener, at den individuelle vejledning, OSO (Obligatorisk Selvvalgt Opgave) og brobygningsforløb har givet det største udbytte, mens eleverne i specialklasser foretrækker erhvervspraktik, kollektiv vejledning og informationssøgninger om uddannelse og job på ug.dk.
- Den kollektive vejledning må bevæge sig udover det informative niveau, tage udgangspunkt i de kontekstuelle forhold, kombinere plenumundervisning med par- og gruppearbejde, anvende anonymiserede spørge- og vurderingsværktøjer samt differentiere, hvis denne skal styrkes.
- Vejledningsbegrebet er under forandring. I de senere år har en diskurs om karrierelæring vundet frem. Det betyder, at der er kommet et fokus på de unges læring frem for afklaring i vejledningsaktiviteter, hvor læring anses som en forudsætning for at kunne træffe et kvalificeret valg.

Fokus på erhvervsuddannelserne

- For størstedelen af eleverne på erhvervsuddannelserne handler valget af en erhvervsfaglig uddannelse om at komme til at beskæftige sig med det, som interesserer dem mest, og det som de er bedst til.
- Elever på erhvervsuddannelserne er lige så afklarede som elever på andre ungdomsuddannelser, men de er mere usikre på, hvilken uddannelse de kan klare.
- Grundforløb 1 (GF1) fungerer generelt godt i forhold til at skabe et attraktivt ungdomsuddannelsesmiljø, selvom der kan være udfordringer med vinteroptaget samt elevvolumen. Mange ledere, lærere og elever peger på GF1 som et af de bedste tiltag i reformen.

- Med den nye reform er der kommet en mere enkel og overskuelig struktur, hvor der bl.a. er lagt en større vejledningsopgave ind i grundforløbene, der skal hjælpe med at afklare eleverne i forhold til hovedforløbet. Der er kommet et forøget fokus på vejledningsopgaven, og flere elever er afklarede omkring deres hovedforløb. Lærere oplever, at flere elever er blevet mere realistiske i deres valg af hovedforløb.
- Erhvervsskolerne er udfordret af, at de gymnasiale uddannelser er blevet så populære. De gymnasiale uddannelser fremstår i øvrigt mere homogene. På trods af, at der nu kun er fire hovedindgange til en erhvervsuddannelse, skal der stadig vælges mellem 106 forskellige retninger. Den gruppe, som er uddannelsesparate men uafklarede om mulighederne i en erhvervsuddannelse, risikerer at få vejledning på et mindre reflekteret grundlag, fordi de ikke bliver tilbudt individuel vejledning.

Trivsel på erhvervsuddannelserne

Den praktiske undervisning, læreren og det sociale miljø er afgørende motivationsfaktorer på erhvervsuddannelserne. Kønsminoriteten er mere tilbøjelige til at have fravær end kønsmajoriteten, når de kvindelige elever befinder sig i klasser med høj koncentration af mandlige elever. Dette gælder også omvendt, når kønsminoriteten er mandlige elever, om end i mindre omfang. Derfor kan en frafaldsreducerende faktor være en mere lige balance mellem kønnene i klasserne. Kvindelige elever har derudover lavere faglig selvtillid end mandlige, men kvindelige lærere kan delvist kompensere for forskellen. Store klasser har endvidere mindre engagerede elever end mindre klasser. En anden vigtig motivationsfaktor er udsigten til en praktikplads.

Styrkede overgange til erhvervsuddannelserne

- Erhvervsskolerne skal sætte tidligere ind i forhold til at tiltrække eleverne. De skal også inddrage forældrene tidligere. Initiativer skal derudover hjælpe forældrene med at overskue valget på en enkelt måde, og det skal være initiativer, som er personlige (fx rådgivning og åbent hus).
- Bedre kendskab og forventningsafstemning til erhvervsuddannelsernes fag kan være en fordel i overgangen. Der er behov for en bedre vejledningsindsats i udskolingen, hvis optaget på erhvervsuddannelserne skal øges. Fx kan brobygning og samarbejde mellem lærere fra grundskoler, erhvervsskoler og UU-vejledere være med til at skabe en god overgang.
- Kulturforskelle i læringsmiljøerne er et vigtigt opmærksomhedspunkt i overgangen.
- Der er behov for differentierede indsatser over for forskellige elevgrupper.
- Brobygning er også vigtigt for de fagprofessionelle. Det handler ikke kun om at bygge bro mellem de afleverende og modtagende skoler for eleverne. Det er også vigtigt for vejledere og lærere.

Styrkede overgange for sårbare unge

- Individuelle støttefunktioner målrettet den unges individuelle behov, fx mentorer (personlig og social støtte) og tutorer (faglig støtte og opbygning af motivation for læring).
- Indsatser målrettet rammerne for læring, herunder lav ung/lærerratio, små holdstørrelser, fleksibilitet i tilbuddet, ledelsesmæssig opbakning og økonomiske incitamenter.

- Indsatser rettet mod læringsmiljøet, fx varieret, erhvervsrettet og differentieret undervisning, som målretter sig den enkelte unges behov, og er baseret på et ressourcesyn, trygge rammer og gode sociale relationer mellem lærerne og de unge.
- En mangesidet indsats: Et behov for at udbygge samarbejde med – og indsatser i – grundskolen, der adresserer spørgsmålet om at skabe uddannelsesmuligheder til flere unge.
- En sammenhængende og differentieret vejledningsindsats: Det er afgørende at sikre sammenhængen i vejledningsindsatsen, særligt i forhold til de sårbare unge i overgangene mellem forskellige uddannelsesstilbud. For eksempel i form af 'håndholdt overgang', hvor overgangen fra én institution/støtteforanstaltning sikres gennem personlig overlevering.
- Organiseringen af karakter og tilbud i overgang til ungdomsuddannelse: Der er behov for en mere overordnet diskussion af uddannelsessystemet, og der er behov for bedre overblik og koordinering mellem de mange særlige forløb i overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelserne.
- Fokus på det pædagogiske arbejde: Der er behov for et fokus på, hvad der pædagogisk set 'gør en forskel' i de enkelte projekter og indsatser og dernæst på, hvordan disse erfaringer kan kvalificeres, udvikles og udveksles mellem forskellige institutioner og læringsammenhænge (herunder blandt andet mentorordninger).

Et blik mod udlandet

- Lavt selvværd og en begrænset tro på egne evner resulterer i begrænset interesse for videreuddannelse, mens højt selvværd og tro på egne evner støtter op om videre læring.
- Høj socioøkonomisk status er forbundet med en højere grad af tilknytning til uddannelsessystemet. Unge fra mindre privilegerede hjem er mindre tilbøjelige til at påbegynde længerevarende uddannelsesforløb. I forhold til den gruppe af unge er det ikke nok at tilbyde attraktive uddannelsesmuligheder. Selve holdningen til uddannelse skal ændres, og dette med tanke på, at den tidlige skoleerfaring påvirker synet på videre uddannelse. Unges tidligere opnåede resultater i uddannelsessystemet er den faktor, som bedst forudsiger senere uddannelsesvalg og succes. Opnåede resultater kan dog ikke forklare uddannelsesvalget alene, men må ses i sammenhæng med andre faktorer såsom selvpfattelsen og troen på egne evner.
- Individuer søger at realisere eller bygge videre på egen selvpfattelse, når de vælger uddannelsesretning, og i den forbindelse kan det forventes, at individer, som har udviklet en stærk tro på egne akademiske evner, vil forsøge at realisere disse ved at søge mod en akademisk uddannelse frem for en erhvervsuddannelse. Autenticitet har stor indflydelse på unges selvrealisering og dermed uddannelsesvalg. Autenticitet og autonomi i uddannelsesvalget skal dog ses i lyset af de muligheder og begrænsninger, som samfundet opstiller.
- Flere elever i et portugisisk studie fremhæver muligheden for at vælge om. Andre opfatter det som spild af tid at skulle træde et skridt tilbage eller gentage noget, man allerede har været igennem. For at undgå at træffe forkerte uddannelsesvalg, udskydes dette derfor så længe som muligt for at holde så mange døre som muligt åbne.
- Unges valg af uddannelse skal ses i en bredere kontekst af identitetsudvikling, ikke blot ud fra det endelige resultat af uddannelsesvalget. Livsforløb er ikke lineære i forhold til uddannelse og karriere. Uddannelsesvalget er imidlertid forbundet med normative antagelser om, hvornår unge mennesker skal have nået bestemte milepæle og niveauer inden for uddannelse og arbejdsliv. Det bør dog ikke i sig selv forstås negativt, når unge

ikke følger den lige vej gennem uddannelse. Valget sker ud fra en løbende reflektiv proces, hvor unge konstruerer egen identitet som beslutningstagere. Det væsentlige er at anerkende bredden af den læring, som unge oplever på forskellig vis gennem livet at anerkende slørede grænser mellem formelle og uformelle læringssteder, og at voksen/ung-dikotomien udfordres.

- På trods af større autonomi og selvbestemmelse i uddannelsesvalget baserer unge i Storbritannien i høj grad deres uddannelsesvalg på stereotype forestillinger. 75 pct. af drengene svarer, at de slet ikke er interesseret i omsorgsarbejde, mens det kun gælder 25 pct. af kvinderne. Modsat svarer 17 pct. af drengene, at de slet ikke er interesseret i de tekniske fag, mens hele 83 pct. af pigerne svarer det samme. Vejledningen af de unge har desuden været med til at videreføre kønsstereotyperne.
- Andre lande i Europa har ikke samme problemer med at rekruttere elever til erhvervsuddannelserne. Det gælder bl.a. Finland og Østrig, hvor 70 pct. af den samlede elevbestand er indskrevet på en erhvervsfaglig uddannelse, hvilket ligger væsentligt over de 42 pct. i Danmark. Finland har ligesom Danmark en lang tradition for at opdele mellem almene og erhvervsfaglige uddannelser, og den almene uddannelse, som har et mere akademisk sigte, har længe været højt værdsat i den finske kultur. Skellet mellem almen og erhvervsfaglig uddannelse er imidlertid begyndt at forsvinde, i og med at erhvervsuddannelserne er blevet omstruktureret og nu i højere grad, gør det muligt at fortsætte på et videregående uddannelsesforløb. De højtuddannede lærere med relevant erhvervs erfaring nævnes ligeledes som et led i den prestige, der i dag er forbundet med erhvervsuddannelserne.
- Generelt er borgere i EU positivt indstillede over for erhvervsuddannelsernes kvalitet og effektivitet. Erhvervsuddannelse bliver overordnet set som forberedende til en konkret profession. På trods af dette har erhvervsuddannelserne på tværs af landene i EU et ry for at være for de elever, som klarer sig mindre godt i uddannelse. Derfor bliver det set som en slags sekundær uddannelse for andenrangselever. Hver fjerde af de elever, som har valgt en gymnasial uddannelse, er blevet vejledt direkte imod at tage en erhvervsuddannelse. Dette tal varierer dog meget fra land til land. Hvor det i Danmark er nede på 12 pct., er det eksempelvis i Ungarn helt oppe på 51 pct. De væsentligste årsager til at vælge en erhvervsuddannelse i Europa er sandsynligheden for at finde et job og en interesse for faget. Erhvervsuddannelserne i Malta (89 pct.) og Finland (84 pct.) har det bedste ry, mens det er dårligst i Holland (41 pct.) og Belgien (42 pct.). Selvom erhvervsuddannelserne har et relativt positivt image, er der bred enighed om, at de gymnasiale ungdomsuddannelser nyder større anseelse.

3 De unge på ungdomsuddannelserne

De unge, som står på tærsklen til at vælge en ungdomsuddannelse i dag, orienterer sig anderledes end for blot 20 år siden, og der kan være mange årsager til, at flere vælger den gymnasiale vej. En undersøgelse af Tænk tanken DEA skildrer generationen af unge mellem 15-21 år (DEA 2016). Undersøgelsen baserer sig bl.a. på 1.184 besvarelser af et spørgeskema, og der identificeres fem trends, som går igen hos de unge: 1) *Høje krav skaber en polariseret generation*. Gennem et øget fokus på danske unges præstationer både i uddannelse men også privat og socialt, skabes en polarisering, hvor nogle formår at få succes, mens andre hægtes af. 2) *Digitale indfødte – på overfladen*. Generationen er vokset op med digitale medier helt tæt på, og de er herigennem vant til at navigere og finde informationer hurtigt. Det medfører også en vis grad af overfladisk og mindre dybdegående tilgang til at finde den rette information, hvilket afspejler sig i de unges motivation og læring. 3) *Fællesskabsorienterede individualister*. Generation next er præget af at være sociale væsener i både det fysiske og digitale rum. Samtidigt er de meget orienterede mod sig selv og deres eget liv. 4) *Målrettede og svært ved at vælge*. Et interessant dilemma, der er fremtrædende hos generation next, følger af, at de er en generation med mange muligheder, også hvad angår uddannelse. Samtidigt er de fokuserede på at træffe "det rigtige og sikre valg". De er på den ene side målrettede mod deres fremtidige job og på den anden side bange for at vælge forkert. Dette dilemma markerer sig tydeligt i ungdomsuddannelsesvalget, hvor mange unge står foran sit første store uddannelsesvalg. 5) *Præstationsorienteret læringsmotivation – og helst en karakter*. Uddannelse betyder meget for generation next, og de går meget op i, hvordan de klarer sig. De har derfor også meget fokus på deres karakterer og gennemsnit, som skal bane vejen for deres videre uddannelse og job. I DEAs undersøgelse afdækkes også de unges præferencer og orienteringer i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Undersøgelsen viser, at de unge generelt bekymrer sig meget om deres fremtidige udsigter i uddannelse og job.

Tilmeldingen til ungdomsuddannelserne bærer hos eleverne i 9. klasse og 10. klasse igen i 2017 præg af en dominerende tilmelding til de gymnasiale uddannelser. 74 pct. af eleverne fra 9. og 10. klasse, der forlader grundskolen, har valgt en gymnasial uddannelse som 1. prioritet, mens det tilsvarende tal for en erhvervsuddannelse er 18,5 pct. (Undervisningsministeriet 2017). Ifølge en registerbaseret analyse fra KORA påbegynder cirka 52 pct. efter 9. klasse en ordinær 10. klasse eller 10. klasse på en efterskole. Cirka 26 pct. påbegynder en almengymnasial uddannelse efter 9. klasse, mens ca. 11 pct. påbegynder en erhvervsgymnasial uddannelse. Kun ca. 7 pct. påbegynder en erhvervsfaglig uddannelse, mens ca. 5 pct. ikke påbegynder nogen form for uddannelse i det danske system efter afsluttet 9. klasse (Krassel et al. 2016). Dermed fortsætter udviklingen, hvor en stadig større andel fravælger en erhvervsuddannelse, og tilvælger en gymnasial uddannelse.

En EVA-rapport (2015b) har gennem registerdata,

undervisningsobservationer og interview dannet et overblik over, hvem eleverne på de gymnasiale uddannelser er ud fra deres forældres uddannelsesniveau. Overordnet peger rapporten på, at elevgruppen på de gymnasiale uddannelser er vokset markant, men at den samlet set ikke er blevet mere heterogen i perioden 2001-2012, når man ser på forældrenes højst fuldførte uddannelse. Rapporten viser til, at andelen af gymnasieelever fra uddannelsesfremmede hjem er faldet et par procent, mens andelen af gymnasieelever fra højtuddannede hjem er steget en smule. Snarere end at få en mere heterogen elevgruppe har gymnasierne samlet set fået en elevgruppe, der forekommer en anelse mere ressourcestærk. Det er en udvikling, som følger det generelle uddannelsesløft, der er sket i samfundet i samme periode. Rapporten viser også, at udviklingen i elevgruppen samlet set dækker over forskelle på de fire gymnasiale uddannelsers elevsammensætning (se Figur 1).

Lærerne finder ikke, at det faglige spænd i elevgruppen er den vanskeligste udfordring i forbindelse med at undervise heterogene klasser (EVA 2015b). De peger derimod på spændet i elevernes deltagelse i undervisningen og indstilling til at gå i gymnasiet som en større udfordring. Spændet i elevernes deltagelse og indstilling forekommer stort, og eleverne har forskellige måder at deltage på, ligesom nogle engagerer sig mere end andre.

Tilsvarende EVA, der finder, at børn af forældre med længere uddannelser vælger en gymnasial uddannelse, peger KL på forældrenes uddannelses betydning for de unge, som vælger en erhvervsuddannelse. Konkret peger KL-undersøgelsen på, at drenge med ufaglærte eller faglærte mødre har en større tendens til at vælge en erhvervsuddannelse (Christiansen 2016). 12 pct. af de elever, hvis mor har grundskolen som højeste uddannelsesniveau, vælger en erhvervsuddannelse, mens det er 9 pct. af de elever, hvis mor har en erhvervsfaglig uddannelse. Tallet for elever med mødre, der har en videregående uddannelse, er mellem 1-5 pct. Derudover er det oftere elever, som bor i landdistrikter, der vælger en erhvervsuddannelse.

Undersøgelser viser altså et billede af en ungdom, som går op i at få en uddannelse og klare sig godt. De er målrettede, men også fokuserede på ikke at træffe et forkert valg. De er i høj grad orienterede mod de gymnasiale uddannelser. Samtidigt er der indikationer på, at deres forældres uddannelsesniveau påvirker, hvor de søger hen efter grundskolen.

Elever på de gymnasiale uddannelser

Stx – andelen af elever fra uddannelsesfremmede hjem er faldet fra 6 pct. til 4 pct. Andelen af elever fra højtuddannede hjem er steget 21 pct. til 22 pct.

Hhx – andelen af elever fra uddannelsesfremmede hjem er faldet fra 12 pct. til 6 pct. Andelen af elever fra højtuddannede hjem er steget fra 6 pct. til 7 pct.

Htx – andelen af elever fra uddannelsesfremmede hjem er faldet fra 8 pct. til 5 pct. Andelen af elever fra højtuddannede hjem er steget fra 7 pct. til 11 pct.

Hf – andelen af elever fra uddannelsesfremmede hjem er faldet fra 13 pct. til 10 pct. Andelen af elever fra højtuddannede hjem ligger på 7 pct. i både 2001 og 2012.

4 Faktorer i de unges valgprocesser

Mange faktorer, motiver og personer spiller ind på, hvorfor de unge vælger, som de gør. I CeFU-regi er der gennem de senere år lavet flere rapporter og projekter, der beskriver unges oplevelser af valget, samt de faktorer, der ligger til grund for deres valg. Ifølge Pless og Katznelson (2006) er afgørende faktorer i uddannelsesvalget især forældrenes uddannelsesniveau, de unges faglige formåen og skoleglæde, samt hvor i landet de bor. Forældrenes uddannelsesniveau (særligt faderens) er ifølge Pless og Katznelson den mest betydningsfulde enkeltfaktor for de unges forløb. Unge, der kommer fra en uddannelsesvant baggrund, er således mere tilbøjelige til at vælge en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse og typisk en gymnasial uddannelse, mens unge fra en mere uddannelsesfremmed baggrund oftere vælger et 10. skoleår. Det understøtter de resultater, som ovenstående undersøgelser af EVA og KL fremhæver. Valget af det 10. skoleår er ligeledes mere fremtrædende hos fagligt svage unge, samt unge der bor uden for de større byer. CeFU-Undersøgelsen bygger bl.a. på kvalitative interviews med unge i 10. klasse og på ungdomsuddannelserne, forældre og vejledere samt en opfølgende spørgeskemaundersøgelse med 689 elever.

CeFU har senere udgivet to rapporter i forbindelse med følgeforskningsprojektet "Fremtidens Valg og Vejledning" (Juul & Pless 2015) og (Juul et al 2016). Undersøgelserne bygger både på kvantitative og kvalitative data. Der undersøges en række forhold, herunder hvad der, ifølge de unge selv, betyder mest for ungdomsuddannelsesvalget. Følgende forhold i prioriteret rækkefølge betyder mest hos de unge: 1) at fagene interesserer eleven, 2) at det er et sted med et fedt socialt miljø, 3) at uddannelsen giver adgang til drømmejobbet, 4) at uddannelsen giver adgang til flest mulige videregående uddannelser, 5) at det er en uddannelse, som eleven kan klare, 6) at uddannelsesstedet har et godt ry, 7) at de kan gå sammen med venner, 8) at de kan komme hurtigst muligt gennem uddannelse og få job, 9) at uddannelsen har høj status/prestige. At det er elevernes egen faglige interesse, som er mest fremtrædende, går igen i andre undersøgelser (Krassel et al. 2016) (DEA 2016). I DEAs spørgeskemaundersøgelse, er det langt vigtigste parameter, at de unge kommer til at starte på en uddannelse, som interesserer dem (62 pct. af besvarelserne). Herefter følger, at det er en uddannelse, som giver gode jobmuligheder (17 pct.), en uddannelse, der giver gode muligheder for at tjene mange penge (9 pct.), en uddannelse, som ligger tæt på, hvor den unge gerne vil bo (6 pct.) og en uddannelse, hvor den unge ikke "spilder" sit karaktergennemsnit (5 pct.). Langt størstedelen vælger altså efter, hvad der interesserer dem, og der er markant forskel til den næsthøjeste prioritering: en uddannelse, som giver gode jobmuligheder. Dog pointeres det i DEAs undersøgelse, at jobmulighederne også har stor betydning, og at de unge, samtidigt med prioriteringen af interesse, går målrettet og ansvarsbevidst til uddannelsesvalget (DEA 2016). Unges valgprocesser er desuden meget strategiske i forhold til at holde mulighederne åbne og træffe sikre valg med henblik på job og videreuddannelse. De unge orienterer sig mest mod stx, og har størst kendskab til de gymnasiale uddannelser, mens de samtidig godt kan se fordelene ved en erhvervsuddannelse og en hurtig vej til jobmarkedet (Juul & Pless 2015) (Juul, Pless & Katznelson 2016).

Ovenstående undersøgelser arbejder ud fra en antagelse om, at uddannelsesvalget er blevet mere komplekst og kræver mere fleksibilitet og omstillingsparathed grundet større forandringshastighed i samfundet. Derfor har valget, snarere end lineære og afgrænsede forløb, karakter af processer, der bølger frem og tilbage, hvor de unge skal håndtere et paradoks mellem planlægning og usikkerhed. Perspektiver om kompleksitet i uddannelsesvalget er også fremskrevet i en artikel af Kirstine Godvin Hansen og Maria Paludan (2014), som peger på, at valget er spændt ud mellem subjektive og samfundsmæssige interesser, der ikke altid peger i samme retning. Forfatterne konkluderer, at unges orienteringer i uddannelsesvalget er under påvirkning af en symbolfortælling om uddannelse til alle.

Symbolfortællingen medvirker til brud på de unges habituelle dispositioner, da den i varierende grad influerer deres uddannelsesvalg. En kvalitativ undersøgelse fra Rockwoolfonden beskæftiger sig i forlængelse heraf med samspillet mellem, på den ene side krav og forventninger til unge på deres ungdomsuddannelser, og på den anden side forudsætninger og holdninger hos unge efter 9. klasse (Hetmar 2013). Hetmar konkluderer bl.a., at et fællestræk for de fagligt og socialt velfungerende unge er, at valget af gymnasiet er en selvfølge, og at de unge positionerer sig som kommende studenter. For de fagligt og socialt middel-velfungerende elever hænger begrundelserne for valg af ungdomsuddannelse i høj grad sammen med de muligheder, der er til rådighed set i lyset af de unges evner og lyst samt anbefalinger fra vejledere og lærere.

En nyere EVA-undersøgelse tager udgangspunkt i, hvordan elever i 8. klasse forholder sig til deres kommende valg af ungdomsuddannelse (EVA 2017). EVA har adspurgt 5.397 elever i 8. klasse i en spørgeskemaundersøgelse og gennemført 60 kvalitative interview. Undersøgelsen viser ligesom i flere andre undersøgelser, at uddannelsesvalget fylder meget i de unges bevidsthed, og at de gør sig mange tanker herom. Ifølge de unge er det bedst at have en plan for sit valg, mens de har forskellige perspektiver, hvad angår deres eget valg af uddannelse og job. EVAs resultater viser, at 44 pct. af de unge i 8. klasse oplever valget, som et stort pres, og at 26 pct. ikke oplever at få den rette hjælp. Gruppen, som oplever valgprocessen som et pres og ikke oplever at få tilstrækkelig hjælp, er forholdsvis differentieret. EVA finder således ingen sammenhænge mellem de unges sociale baggrund, uddannelsesparathedsvurderingen eller elevernes herkomst. Undersøgelsen peger imidlertid på, at de unges viden om dem selv og uddannelsessystemet har betydning for, om de føler sig pressede. Unge, der ikke har stor indsigt i egne interesser, styrker eller svagheder, og unge med begrænset viden om uddannelsessystemet er mere tilbøjelige til at føle sig pressede.

4.1 Forældrenes betydning

Familien er dem, som de unge henvender sig til, når de søger råd og vejledning i valget. Forældrene påvirker i høj grad deres børns tanker om uddannelse og job, og samtidigt spejler de unge sig i deres ældre søskende. Særligt de unge, der ikke taler så meget med deres forældre, oplever, at de ikke får tilstrækkelig hjælp (EVA 2017). Forældrenes betydning fremgår også som den mest afgørende i andre undersøgelser (Krassel et al. 2016) (Juul & Pless 2015) (Juul, Pless & Katznelson 2016) (DEA 2016). Herefter følger besøgene på uddannelsesinstitutioner, en uddannelsesvejleder, venner, andre i familien, lærere, Uddannelsesguiden, andre voksne, andet og til sidst uddannelsesinstitutionernes hjemmeside (DEA 2016). Mens den tidligere nævnte CeFU-undersøgelse pegede på, at faderens uddannelsesniveau er den største enkeltfaktor i uddannelsesvalget, viser en undersøgelse for DEG, at moderen er den vigtigste indflydelsesperson (DEG 2017). Generelt opfatter forældrene stx som det bedste valg, hvis deres barn vel at mærke har potentiale til at gennemføre uddannelsen. Det er dog vigtigst for forældrene, at deres barn ikke oplever nederlag gennem uddannelse.

Epinion udgav i 2016 et baggrundsnotat med udgangspunkt i en survey-undersøgelse blandt 500 forældre til unge mellem 15-18 år (Epinion 2016). I notatet blev forældrene spurgt ind til deres opfattelser og holdninger til deres børns uddannelsesvalg. Det fremgår:

- At 26 pct. af de adspurgte forældre har anbefalet deres barn at tage en bestemt videregående uddannelse. Det gælder 32 pct. af forældrene med en videregående uddannelse, og 12 pct. af forældrene uden en videregående uddannelse.
- At de tre vigtigste kriterier for valg af uddannelse er, "at uddannelsen interesserer mit barn", "at uddannelsen giver gode muligheder for at få et arbejde bagefter", og "at mit barn føler sig sikker på at gennemføre uddannelsen".

- At de tre mindst vigtige forhold er "at en vejleder har anbefalet uddannelsen", "at mit barn kender nogen på uddannelsen", og "at uddannelsen ligger tæt på".
- Forældrene mener generelt, at deres barn har fået den nødvendige vejledning.
- Forældrene mener generelt, at de har et godt overblik over uddannelsessystemet. 79 pct. af forældrene svarede, at de kender deres barns forskellige uddannelsesmuligheder godt eller rigtig godt.
- 38 pct. af forældrene svarede, at deres børn har haft problemer i forbindelse med deres uddannelsesforløb. Disse problemer omfatter eksempelvis dårlig selvtillid, manglende motivation og dårlige karakterer. Analysen viser, at det kan være vanskeligt for disse forældre at finde vej i uddannelsessystemet, herunder at få den rette vejledning.

Forældrenes betydning fremstår således helt essentiel. Det gælder både i forhold til forældrene som vejlednings- eller sparringspartner, men også i kraft af forældrenes uddannelsesniveau. Det er videre interessant, at forældre med en videregående uddannelse er mere tilbøjelige til at anbefale en bestemt uddannelse. Der er enighed mellem de unge og deres forældre om, at det vigtigste parameter er, at uddannelsen interesserer dem, ligesom et andet vigtigt parameter er, at den giver udsigt til et godt job.

4.2 Skolens betydning

Skolens og vejledningens betydning har generelt begrænset effekt på de unge i 8. klassen (EVA 2017). EVA fremhæver, at vejledningen særligt har haft karakter af kollektiv vejledning, samtaler med lærere, og for en mindre gruppe individuelle samtaler med en UU-vejleder. Vejledningen har ifølge størstedelen af de unge i 8. klasse kun hjulpet dem i nogen grad. De individuelle samtaler med en UU-vejleder opleves dog i højere grad at have hjulpet. De elever, som ikke får tilstrækkelig støtte hjemmefra, peger på, at flere besøg i virksomheder og på ungdomsuddannelser samt mere praktik vil kunne understøtte deres valg.

EVA (2015) har undersøgt lærerens rolle i uddannelsesvalget, og hvordan de medvirker i forberedelsen af eleverne gennem undervisningens form og indhold. Rapporten indeholder data fra en survey med lærere i 8., 9. og 10. klasse, registerdata samt data fra en kvalitativ undersøgelse af praksis blandt fire lærere på fire skoler. Det vurderes af lærerne i udskoling, at undervisningen især forbereder eleverne til at påbegynde en gymnasial ungdomsuddannelse. 60 pct. af lærerne svarer således, at deres undervisning i høj grad forbereder eleverne til at starte på en almengymnasial ungdomsuddannelse, mens kun 14 pct. af lærerne vurderer, at deres undervisning i høj grad forbereder til de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Der peges på en række årsager til dette, herunder at skolerne ikke arbejder målrettet med forberedelse til videre uddannelse, at strukturer i udskoling opleves som en barriere, at kulturen opleves som barriere, at lærernes kendskab til erhvervsuddannelserne er begrænset, samt at lærernes måde at tale om forskellige ungdomsuddannelser præger overvejelser om valget.

4.3 Betydninger og forskelle mellem køn

Gymnasieeleverne prioriterer ungdomskulturen på gymnasiet højest – men for især pigerne betyder også muligheden for et højt karaktergennemsnit meget. Pigerne anser generelt uddannelse som mere nødvendig for at klare sig på arbejdsmarkedet end drengene. De har mere detaljerede uddannelsesplaner og oplever flere begrænsninger og risici. Drengene er generelt mere ubekymrede, og er længere tid om at opleve, at uddannelse er nødvendig. Uddannelsesvalget er desuden fortsat meget kønsopdelt. 40 pct. af de unge vælger således en uddannelse, hvor der er mere end 75 pct. af det samme køn. Kønsopdelingen er tydelig på ungdomsuddannelserne, hvor majoriteten af elever på de gymnasiale uddannelser er piger, mens flertallet af eleverne på erhvervsuddannelserne er drenge.

En gruppe, hovedsageligt drenge, oplever, at de med alderen bliver mere motiverede og afklarede i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Modkulturer hos drenge i uddannelsesvalget

En artikel af køns- og ungdomsforsker Kevin Holger Mogensen tematiserer nogle drenges udfordringer med at skabe meningsfuld uddannelsesdeltagelse (Mogensen 2016). Skolen sætter rammer og strukturer for, hvordan kønnede maskulinitetsprocesser kan udtrykkes i skolens rum. Mogensen argumenterer for, at der er nogle konkrete muligheder og begrænsninger herfor, og de praksisser bliver betydningsfulde i forhold til skolen, lærere, piger og drengekammerater. Undersøgelsens empiri, som tager udgangspunkt i forskningsprojektet Drible, viser, hvordan drengene aktivt skal arbejde på at opretholde og positionere sig i forhold til en række diskursive produktioner og reproduktioner af særlige maskulinitetsprocesser. Artiklen starter med at fremskrive en stigende uddannelsespolitisk tendens om at styre unges uddannelsesvalg i retningen af samfundets behov, hvilket afspejler sig i flere politiske reformer på uddannelses- og beskæftigelsesområdet. Det har medført en indskrænkning af valgfrihed og selvbestemmelse, pga. fx uddannelsespålæg. Nogle grupper af unge har udviklet et modsvar til den oplevede uddannelsesstvang ved at udvikle forskellige kulturer og fællesskaber, som strategier i søgen efter tryk, tilhør, forståelse og mening. Resultatet er kulturelle sammenstød mellem de unge og skolen. Et af de perspektiver, som går igen hos drengene og, som Mogensen fremhæver, er en distancering og latterliggørelse af uddannelse som meningsløst, og noget de bare skal igennem. Det konkluderes, hvordan modstand mod uddannelse kommer til udtryk gennem drengenes udfordringer af de voksnes (lærerne og forskerne) forestillinger om, at uddannelse naturligvis er meningsfuldt. Humoren benyttes som greb, og bruges samtidigt til at danne sociale relationer og praksisfællesskaber i den konkrete uddannelsessammenhæng ved, at der bliver lavet sjov med lærerne, forskerne og pigerne og indbyrdes blandt drengene. Det bruges i forhold til positioneringer mod uddannelsen.

5 Valg og frafald

Frafald på ungdomsuddannelserne og i særdeleshed erhvervsuddannelserne anses for at være et stort problem. I forhold til litteraturstudiets fokus på uddannelsesvalget, relaterer frafaldsproblematikken sig til, at frafaldet skyldes et forkert valg og derpå et fravalg eller et omvalg af en ungdomsuddannelse. Frafald handler således også om valg. Årsagerne til at vælge en påbegyndt uddannelse fra kan være mange, og fx handle om manglende trivsel, motivation, afklaring, modenhed eller det faglige niveau. Flere peger på, at der er et behov for at nuancere forståelsen af, hvad der kan karakteriseres som et frafald, og hvad der nærmere bør betegnes som et omvalg (Jørgensen & Nielsen 2013) (Louw & Katznelson 2015). Det kan fx være et omvalg på et velovervejede grundlag, hvor en anden uddannelse vælges til, fordi der er bedre praktikpladsmuligheder (Rump & Aarkrog 2016). En udvidet forståelse af frafald, hvor begrebet ikke udelukkende forstås negativt, vil derfor være hensigtsmæssig.

I den tidligere nævnte undersøgelse af Hetmar (2013) er der også fokus på, hvad der ligger til grund for unges beslutninger om at springe fra en ungdomsuddannelse. Der identificeres fem forskellige forhold, som spiller væsentligt ind: 1) privatliv og helbred, 2) det sociale og forholdet til klassekammeraterne, 3) uddannelsens form, indhold og niveau, og de unges interesse og indsats, 4) at vælge sin fremtid samt 5) muligheden for en praktikplads. De unge, der var sprunget fra en gymnasial uddannelse lagde vægt på 1, 2 og 3, mens de unge, der var sprunget fra en erhvervsuddannelse lagde vægt på 3, 4 og 5.

I førnævnte undersøgelse af kønnenes betydninger i uddannelsesvalget af Hutters et al. (2013) sættes der også fokus på kønsmæssige forskelle i trivsel samt årsager til frafald i ungdomsuddannelserne. Her fremgår det, at personlige problemer og dårligt sammenhold er mere udbredt som frafaldsårsager hos piger end drenge. Hos drengene er typiske frafaldsårsager manglende interesse og ønsket om at starte på andre uddannelser. Skoletræthed er i øvrigt et fænomen, der opleves af en fjerdedel af både drengene og pigerne én eller flere gange ugentligt. Det handler for eleverne om, at de har svært ved at håndtere ansvaret for at organisere deres uddannelse, og det får nogle af drengene til at efterlyse klarere rammer. Tilsvarende er det henholdsvis 28 pct. af pigerne og 21 pct. af drengene, der oplever stress flere gange om ugen. For pigernes vedkommende handler det om følelsen af at skulle håndtere både skolen og det sociale, mens drengene har en anden og mere afslappet tilgang til skolen, som for nogle kan betyde en nedprioritering af skolearbejdet, som resulterer i, at de isolerer sig på uddannelsen.

6 Vejledningsaktiviteternes betydning

Det er ligeledes blevet undersøgt, hvilke vejledningsaktiviteter som er mest afklarende forud for valget af ungdomsuddannelse. Heraf fremgår det af de tidligere nævnte CeFU-undersøgelser, at "hands on"-aktiviteter, der giver indblik i hverdagen og kravene på et uddannelsessted eller en mulig arbejdsplads, er særligt brugbare i forhold til afklaring af uddannelsesvalget (Pless & Juul 2015) (Pless, Juul & Katznelson 2016).

En brugerundersøgelse foretaget af EVA i samarbejde med Rambøll og UU-centrene (2016a) sætter fokus på vejledningsaktiviteter og afklaring i forbindelse med uddannelsesvalget. Det er en omfattende kvantitativ undersøgelse med 40.564 besvarelser blandt udskolingselever. Størstedelen af eleverne i 9. klasse peger på åbent hus på ungdomsuddannelserne og erhvervspraktik som de aktiviteter, der har hjulpet dem mest. Blandt de ikke-uddannelsesparate peger 61 pct. af eleverne på, at den individuelle vejledning har hjulpet dem noget eller meget. Eleverne i 10. klasse mener, at den individuelle vejledning, OSO (Obligatorisk Selvvalgt Opgave) og brobygningsforløb har givet det største udbytte, mens eleverne i specialklasser foretrækker erhvervspraktik, kollektiv vejledning og informationssøgninger om uddannelse og job på ug.dk. Omvendt peger både eleverne i 9. og 10. klasse på "DM i Skills", som den vejledningsaktivitet, der har givet det mindste udbytte. Samtidigt mener 60 pct. af eleverne i 10. klasse, at virksomhedsbesøgene kun har hjulpet dem lidt eller slet ikke. Blandt elever i specialklasser gør det sig ligeledes gældende, at virksomhedsbesøg kun har hjulpet dem i begrænset omfang, ligesom deltagelse i uddannelsesmesse også vurderes som et af de vejledningstiltag med mindst udbytte. I alt 79 pct. af alle eleverne på tværs af 9., 10. og specialklasse føler, at deres familie har hjulpet dem meget eller hjulpet dem noget i forbindelse med deres uddannelsesvalg. Til sammenligning mener kun 39 pct., at deres UU-vejleder har hjulpet dem meget eller noget.

6.1 Kollektiv vejledning

Størstedelen af de danske udskolingselevers vejledningstid foregår i dag udelukkende kollektivt. Den kollektive vejledningsform er samtidigt for mange vejledere en ny metode. Undervisningsministeriet, KL og UU-Danmark har i samarbejde udført et forsøgsprojekt med afprøvning af kollektiv vejledning. EVA har evalueret forsøgene gennem observationer og interview med elever og UU-vejledere (EVA 2016). Ud fra evalueringen er EVA kommet med en række anbefalinger til, hvordan eleverne fremadrettet får bedst muligt udbytte af den kollektive vejledning. Det anbefales, at den kollektive vejledningsform må bevæge sig udover det informative niveau, da eleverne bedre gennemgår refleksive processer, når de deler og begrunder egne erfaringer og erkendelser samt lytter til andres overvejelser. Det stiller krav til, at vejlederen i højere grad fungerer som facilitator og i mindre grad underviser. Det anbefales også, at vejledningen må tage udgangspunkt i de enkelte klassers sociale kontekst og de dynamikker, der udspiller sig. Der bør være fokus på par- og gruppearbejde og ikke udelukkende plenumundervisning, da det kan aktivere elever, der normalt ikke føler sig trygge ved at tale foran hele klassen. Anvendelse af anonymiserede spørge- og vurderingsværktøjer kan desuden sikre højere deltagelse og mere oprigtige svar. Dernæst gør EVA opmærksom på, at differentiering og progression er nøglefaktorer i vejledningsprocesserne. Mange finder det dog uklart, hvad det vil sige at differentiere i kollektiv vejledning. Det konkluderes ligeledes, at der er problematikker forbundet med forældreinddragelse i vejledning, selvom dette anses som kvalificerende for deres børns valgprocesser. Mange vejledere oplever nemlig manglende opbakning og deltagelse fra forældre i de kollektive vejledningsaktiviteter. Derudover anbefales netværk og sparring på tværs af UU-centrene.

6.2 Uddannelsesparathedsvurderingen

Med indførelsen af uddannelsesparathedsvurderingen (upv) er der sket en ændring i organiseringen af unges overgangsproces mellem grundskole og ungdomsuddannelse. EVA har i den forbindelse lavet en kvalitativ undersøgelse (EVA 2016b), der bygger på de første erfaringer med upv, og de indsatser der tilbydes elever, som er vurderet ikke-uddannelsesparate i 8. klasse. Undersøgelsen baserer sig bl.a. på besøg og interview på seks deltagende skoler. EVA udpeger følgende opmærksomhedspunkter i arbejdet med upv:

Skab individuelle løsninger: En god upv-proces forudsætter, at skole og vejleder forstår den enkelte elevs udfordringer og tilrettelægger løsninger, der er målrettet den enkelte elev. Det kræver, at skole og UU-center er opmærksomme på at tilbyde støtte – både fagligt, personligt og socialt. Dertil bør elevens egne behov og ønsker være i centrum.

Styrk de faglige forudsætninger: For at styrke det faglige kan skoler benytte sig af de muligheder for faglig støtte, som allerede eksisterer. I undersøgelsen fremhæver EVA eksempler til inspiration, såsom at eleverne skal komme med input i alle timer, læse 20 minutter hver dag eller gøre en særlig indsats for at lære brøkregning. Samtidigt bør indsatsen tænkes ind i skolens dagligdag og kobles til den almindelige klasseundervisning.

Styrk de personlige og sociale forudsætninger: EVA fremhæver, at samarbejde, selvindsigt og personlige styrker kan medvirke til at forstærke de personlige og sociale forudsætninger. Derfor bør udviklingen af elevens selvtillid og tro på sig selv være i fokus. I forlængelse heraf peger undersøgelsen på, at det i nogle tilfælde kan være en fordel at lægge indsatsen uden for skolen, da det giver mulighed for at bryde med mønstre, der kan opleves som en barriere for nogle elever.

Skab sammenhæng og følg op: EVA fremhæver tovejs-feedback som værende brugbar for progression hos eleverne. Derfor anbefales løbende feedback til både elev og forældre, ligesom feedback den anden vej er vigtig.

Kvalificer uddannelsesvalget: Brobygning, praktik, gruppevejledning og individuel vejledning kan være vigtige redskaber til at kvalificere uddannelsesvalget. Det kan både handle om at give eleverne de rigtige forudsætninger for at vælge, og om at få eleverne til at overveje andre uddannelsesvalg.

Uddannelsesparathed

Data fra www.optagelse.dk, gennemført i vinteren '14/'15 blandt elever i 8. klasse.

Data er behandlet af EVA (2015c)

75 pct. af de vurderede elever er "parate", mens 25 pct. er "ikke parate".

I alt 42 pct. af de vurderede elever er blevet vurderet i forhold til erhvervsuddannelser, mens i alt 80 pct. er blevet vurderet i forhold til gymnasiale uddannelser. Mellem disse to grupper er der et overlap på 22 pct. af eleverne, der er vurderet i forhold til både erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser

81 pct. af de elever, der er blevet vurderet i forhold til gymnasiale uddannelser, vurderes samlet set som "parate", mens 19 pct. vurderes som "ikke parate".

63 pct. af de elever, der er blevet vurderet i forhold til en erhvervsuddannelse, vurderet som "parate", mens 37 pct. er "ikke parate".

Uddannelsesparathed er en proces: Elever, der endnu ikke er uddannelsesparate, kan gennem tiltag som eksempelvis praktik og brobygning få en bedre mulighed for at afprøve og opleve nye sider af sig selv. Det kan ifølge EVA gøre eleverne mere opmærksomme på deres styrker og bidrage til at udvikle dem både fagligt, personligt og socialt.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (nu Undervisningsministeriet) har med udgangspunkt i dataudtræk undersøgt sammenhænge mellem uddannelsesønsker og uddannelsesparathed hos elever i 8. klasse (MBUL 2016). Her fremgår det, at 17 pct. af eleverne ønsker at starte på en erhvervsuddannelse, mens 49 pct. ønsker en gymnasial uddannelse. Derudover er der 28 pct., der overvejer begge dele. Sidstnævnte gruppe er steget med syv procentpoint fra 2015, mens gruppen af ikke-uddannelsesparate til sammenligning er steget med ét enkelt procentpoint fra 26 til 27 pct. Kun halvdelen af gruppen, som ønsker sig en erhvervsuddannelse er vurderet parat, mens det kun er 16 pct. af de elever, som ønsker en gymnasial uddannelse, der ikke er vurderet parat.

6.3 Fra vejledning til læring

I de senere år har en diskurs om karrierelæring vundet frem på vejledningsområdet. Det betyder, at der er kommet fokus på de unges læring frem for afklaring i vejledningsaktiviteter, såsom brobygning, praktik, virksomheds- og uddannelsesbesøg. Det vil sige en ændret tilgang til vejledning, og flere peger på, at der er et behov for dette fokus på læring (DEA 2016). Det skal nævnes, at læring anses som en forudsætning for at kunne træffe et afklaret valg. Karrierekompetencer kan forstås som: "elevernes håndtering af og forståelse for deres forløb og overgange i uddannelsessystemet ved hjælp af viden om dem selv, fag, uddannelser, arbejdsmarked og samfundet" (Katznelson & Lundby 2015). Karrierelæring er den proces, der foregår for at kunne tilegne sig disse kompetencer. Vejledningen handler med karrierelæringsbegrebet i højere grad om at styrke elevernes generelle valgkompetence og afprøvning af egne kompetencer og interesser, end det handler om afklaring af et enkelt forestående valg (Juul, Pless & Katznelson 2016). I en undersøgelse udgivet i KL-regi peger en række forfattere på forskellige anbefalinger til arbejdet med karrierelæring (Poulsen et al. 2016). Her fremhæves bl.a. et aktivt arbejde med karrierelæringsteori i udskolingen, som skal kunne understøtte allerede eksisterende aktiviteter, hvor der ofte kun er fokus på afklaring og valg. Eleverne skal lære om sig selv, uddannelse og arbejde. Det kræves dog, at lærere opkvalificeres i dette, så de kan koble teorien til de praktiske aktiviteter i undervisningen. Det anbefales også, at der på kommunalt plan fastsættes et årligt timetal for emnet "Uddannelse og job" fra 0.-9. klasse på minimum 25 klokketimer. "Uddannelse og job" kan spille sammen med øvrige fag og aktiviteter. En tidligere indsats anbefales, hvor der i stedet bør være fokus på karrierelæringsaktiviteter fra 7. i stedet for 9. klasse. Derudover fremhæves det, at der også i større omfang bør afsættes ressourcer i ungdomsuddannelserne til karrierelæringsaktiviteter, samt at begrebet inkorporeres i læreruddannelsen.

7 Fokus på erhvervsuddannelserne

For størstedelen af eleverne på erhvervsuddannelserne handler uddannelsesvalget om at komme til at beskæftige sig med det, som interesserer dem mest, og det som de er bedst til. De fleste har også videre perspektiver med uddannelsen. For to ud af tre elever er det således vigtigt, at uddannelsen åbner for at blive selvstændigt erhvervsdrivende, mens det for hver anden er vigtigt, at den kan føre til videre uddannelse (Brown & Katznelson, 2011).

Med erhvervsuddannelsesreformen fra 2015 introduceredes en række nye tiltag til at sikre, at flere vælger en erhvervsuddannelse. I et forskningsprojekt om grundforløbene før og efter reformen, følges der op på effekterne af en række af de nye initiativer. Dette er belyst ud fra baselinemålinger i to delrapporter (Flarup et al. 2016) (Søndergaard et al. 2017). I målingen før reformen konkluderes det, at elever, der vælger en erhvervsuddannelse, er lige så afklarede som dem, der vælger en anden ungdomsuddannelse. Dog er de mere usikre i forhold til, hvilken uddannelse de kan klare, sammenlignet med eleverne, der vælger en gymnasial uddannelse. De elever, der vælger en gymnasial uddannelse, er til gengæld mere usikre på, hvilke jobmuligheder de har efter uddannelsen. En anden konklusion af undersøgelsen før reformen er, at der er potentiale for at rekruttere flere elever til erhvervsuddannelserne, idet flere af de elever, som har valgt en gymnasial uddannelse har medgivet, at de synes, at flere af erhvervsuddannelserne er interessante, og at de har overvejet en erhvervsuddannelse.

Et andet tiltag i reformen er den nye indretning af grundforløbene. Her er der bl.a. lavet et særligt grundforløb, grundforløb 1 (GF1), for elever, der kommer direkte fra 9. og 10. klasse. Baselinemålingen før reformen viser, at eleverne generelt er tilfredse med det faglige niveau på grundforløbene, men at ungdomsuddannelsesmiljøet varierer, og at der er størst tilfredshed med miljøet på de merkantile uddannelser og mindst på området for sundhed, omsorg og pædagogik. Den opfølgende måling efter reformen viser, at GF1 generelt fungerer godt i forhold til at skabe et attraktivt ungdomsuddannelsesmiljø, selvom der kan være udfordringer med vinteroptaget samt elevvolumen. Mange ledere, lærere og elever peger i undersøgelsen på GF1 som et af de bedste tiltag i reformen. Omvendt pointeres det, at fokuseringen på at skabe et godt uddannelsesmiljø har været centreret om GF1.

Undersøgelsen viser også, at grundforløbene før reformen var afklarende til en vis grad i forhold til, hvilket hovedforløb eleverne ønskede at påbegynde. Der var dog stor forskel på, hvor afklarede eleverne var på de forskellige områder. Med den nye reform er der kommet en mere enkel og overskuelig struktur, hvor der bl.a. er lagt en større vejledningsopgave ind i grundforløbene. Undersøgelsen viser, at der er kommet et forøget fokus på vejledningen, og at flere elever er afklarede omkring deres hovedforløb. Det forklares imidlertid også, at dette muligvis skyldes, at mange elever allerede forinden er fast besluttet på, hvad de vil, og at det kan være svært at rykke dem i løbet af tyve uger. Lærerne oplever imidlertid, at flere elever er blevet mere realistiske om deres uddannelsesvalg end før reformen. I målingen efter reformen er det kommet frem, at flere vælger eux-uddannelsen, mens der ikke er sket en stigning i søgningen til en erhvervsuddannelse. Dette kan skyldes en fokusering af vejledningsindsatsen i grundskolen med introduktionskurser, en tidligere upv og en fokusering af den individuelle vejledning til de ikke-uddannelsesparate.

7.1 Udfordringer i erhvervsuddannelserne

DEG har i en analyse beskæftiget sig med nogle af udfordringerne, som erhvervsskolerne har med at øge optaget. En af de mest fremtrædende udfordringer for erhvervsskolerne er, at de gymnasiale uddannelser er blevet så populære, og at stx har en stærk position i de unges bevidsthed (DEG 2017). Erhvervsuddannelserne står simpelthen over for et stærkere brand på de gymnasiale uddannelser. DEG fremhæver også en pointe om, at de gymnasiale uddannelser fremstår mere homogene. På trods af, at der nu kun er fire hovedindgange, skal der stadig vælges mellem 106 forskellige erhvervsuddannelser. Det gør det sværere at overskue uddannelserne for både elever og forældre. Et andet aspekt er, at upv sorterer, hvilke elever der skal have individuel og kollektiv vejledning. Ifølge DEG placerer det vejledningsansvaret hos størstedelen af de unge selv og deres forældre. Den gruppe, som er uddannelsesparate men uafklarede om mulighederne i en erhvervsuddannelse, risikerer derved at få vejledning på et mindre reflekteret grundlag.

7.2 Nye optagelsesprøver

I juni 2015 indførtes optagelsesprøver på erhvervsuddannelserne. Kravene for at bestå optagelsesprøverne er på et fagligt niveau svarende til 02 i henholdsvis dansk og matematik i folkeskolens 9.-klasseprøve. Prøverne skal samtidigt tage udgangspunkt i praktiske situationer samt være erhvervsrettede og anvendelsesorienterede. Styrelsen for Undervisning og Kvalitet har udarbejdet en prototype på optagelsesprøver i dansk og matematik, som en testgruppe bestående af elever på erhvervsuddannelserne har gennemført. EVA har gennem afrapportering af testresultaterne og fokusgrupper lavet en evaluering af prototypen (EVA 2015a). Overordnet viser analysen, at der er stor forskel på niveauet i besvarelserne af prøverne i dansk og matematik. 93 pct. af testdeltagerne består prøven i dansk, mens 58 pct. består prøven i matematik. EVA fremhæver, at det dog må forventes, at testgruppen er fagligt stærkere end den kommende målgruppe for optagelsesprøven, idet testgruppen både inkluderer elever, der har bestået folkeskolens 9.-klasseprøve i dansk og i matematik, og elever, der ikke har. Eleverne, der har gennemført optagelsesprøven i dansk, fremhæver i undersøgelsen, at den var overvejende nem, hvorimod elever, der har gennemført optagelsesprøven i matematik, beskriver denne som svær. Analyserne viser desuden, at nogle elevgrupper klarer sig systematisk dårligere i begge optagelsesprøver end de øvrige elever. Det gælder særligt elever, der er tosprogede, elever der bruger it-rygsæk, elever der er 25 år eller ældre (kun i danskprøven), og elever på teknisk indgang eller social- og sundhedsindgang (kun i matematikprøven). Gennem fokusgrupper med elever, der har gennemført optagelsesprøverne, fremhæver EVA, at særligt tosprogede elever er udfordrede, når der er meget at læse og forstå i en opgave. Blandt elever, der har været uden for uddannelsessystemet i mange år, gives der udtryk for, at især formen på prøven er uvant, hvilket særligt gør den svær.

8 Trivsel på erhvervsuddannelserne

I Brown og Katznelsons undersøgelse, som bl.a. er lavet på baggrund af interview, observationer og 7.000 survey-besvarelser (2011), fremgår det, at den praktiske undervisning, læreren og det sociale miljø er afgørende motivationsfaktorer for elever på erhvervsuddannelserne. Mere præcist er det vigtigt, at lærerne er tilstedeværende, tilgængelige og giver sig tid til grundige demonstrationer. Det sociale miljø henviser både til sociale aktiviteter som fester, men det er også vigtigt for eleverne at få opbygget et fag- og arbejdsfællesskab. En anden vigtig motivationsfaktor er udsigten til en praktikplads. En del elever oplever, at skolerne svigter, og at de er indbyrdes konkurrenter. Dertil påpeges det, at skellet mellem dem, der har og ikke har praktikpladser, er med til at skabe 'push-out'-effekter. Mødet med faget kan i sig selv være en motiverende faktor. Det kan være i form af en faglig stolthed eller endda kropsliggjort fx ved glæden ved af lugten af træ.

Et større kvantitativt forskningsprojekt om trivsel på erhvervsuddannelserne fra Aarhus Universitet fokuserer på, hvordan køn, alder og erhvervs erfaring har betydning for trivslen. Trivslen er defineret ud fra elevernes fravær, engagement og det sociale miljø (Jonasson et al. 2014). Studiet, der bygger på en survey på 25 erhvervsskoler, viser bl.a., at kønsminoriteten er tilbøjelige til at have mere fravær end kønsmajoriteten. Det viser sig, når de kvindelige elever befinder sig i klasser med høj koncentration af mandlige elever. Dette gælder også omvendt, om end i mindre omfang, når kønsminoriteten er mandlige elever. Derfor kan en frafaldsreducerende faktor være en mere lige balance mellem kønnene i klasserne. Kvindelige elever har derudover lavere faglig selvtilid end mandlige, men kvindelige lærere kan delvist kompensere for forskellen. Undersøgelsen viser tilmed, at store klasser har mindre engagerede elever end mindre klasser. Derudover bidrager tidligere erhvervs erfaring positivt til fagligt engagement, ligesom at ældre elever er mindre tilbøjelige til at være fraværende. Elever, som tidligere har været i gang med en anden ungdomsuddannelse (fx et afbrudt grundforløb), har højere risiko for fravær, lavere engagement og sværere ved at falde til i klassefællesskabet. Elevernes vurdering af lærernes faglige evner hænger sammen med lærerens dedikation og hverken alder eller anciennitet.

8.1 Praktikken

I forbindelse med Undervisningsministeriets FoU-projekter har en undersøgelse kigget nærmere på forsøg med praktikområdet i erhvervsuddannelserne (Louw, 2015). I en kombination af kvalitative og kvantitative data giver rapporten flere bud på forhold, hvor praktikken kan understøtte elevernes motivation for den teoretiske del. Erfaringerne viser, at små tiltag, som konkretiserer mål for praktikken og teorien er med til at skabe relevans for eleverne i forhold til de teoretiske og praktiske elementer. Dialog mellem skoler og praktiksteder er derudover afgørende for at få skabt et fælles sprog og få italesat indforståede faglige begreber og forståelser. Derudover peger rapporten på, at elevernes motivation for særligt de generelle og brede teoretiske perspektiver, kan styrkes ved at arbejde med tydelighed omkring relevansen og meningen af disse perspektiver i fx forhold til kvaliteten af elevernes afsluttende prøver. Christian Helms Jørgensen har beskæftiget sig med læring på praktikpladsen (Jørgensen, 2016). En af hans pointer er, at læringen her i mindre omfang er planlagt og ofte sker mere utilsigtet og uformelt. Læring er således en sideeffekt af at løse arbejdsopgaver i samarbejde. Han understreger endvidere, at arbejdet skal være meningsfuldt for eleven, hvilket det kan være på forskellige måder. Eleverne skal derudover opleve at komme ud over de rutineprægede enkeltopgaver over tid, og også have en vis grad af autonomi i løsningen af arbejdet. Jørgensen påpeger også, at det er væsentligt, at eleverne får mulighed for at udvikle en faglig identitet. Mens erhvervsskolen tilbyder et fællesskab med andre elever og en identitet som "elev", så giver praktikken eleven adgang til deltagelse i et arbejdsfællesskab med andre fagpersoner og til en faglig arbejdsidentitet.

9 Styrkede overgange til erhvervsuddannelserne

Unge vælger hovedsageligt ud fra interesse, og dette understøttes af forældrene, som er de vigtigste indflydelsespersoner. Det tyder derfor på, at flere skal have interesse for en erhvervsuddannelse, hvis overgangen skal styrkes dertil. Ifølge DEGs undersøgelse har erhvervsskolerne de bedste påvirkningsmuligheder på unge og deres forældre, når det sker gennem aktiviteter på skolerne (DEG 2017). Ifølge undersøgelsen skal erhvervsskolerne sætte tidligere ind i forhold til at tiltrække eleverne. De skal også inddrage forældrene tidligere. Initiativer skal derudover hjælpe forældrene med at overskue valget på en enkelt måde, og det skal være initiativer, som er personlige (rådgivning, åbent hus o.lign.) (DEG 2017). Bedre marketing af uddannelserne kan være med til at løfte udfordringerne. Uddannelsesmarketing skal i denne sammenhæng ikke forstås som traditionel markedsføring, hvor der fx bruges flere penge på annoncer. Det handler i stedet om at se på de unges adfærd og benytte nye måder at nå dem. Det kan være gennem tillidsopbyggende kommunikation med de unge og deres forældre. Erhvervsskolerne skal derfor forstå de unges behov og sætte sig i deres sted og kommunikere jævnlige på relevante måder (DEG 2017).

En udfordring i overgangen er de kulturelle forskelle mellem grundskolerne og erhvervsskolerne. Bedre kendskab og forventningsafstemning til erhvervsuddannelsernes fag kan derfor være en fordel. Undersøgelser peger også på et behov for en bedre vejledningsindsats i udskolingen, hvis optaget på erhvervsuddannelserne skal øges. Fx kan brobygning og samarbejde mellem lærere fra grundskoler, erhvervsskoler og UU-vejledere være med til at skabe en god overgang (Rump & Aarkrog 2016).

Praktikken er også et område, hvor der er potentiale til at motivere flere til at vælge en erhvervsuddannelse. Brown og Katznelson udpeger i deres undersøgelse nogle punkter, der kan styrke motivationen på erhvervsuddannelserne gennem praktikken (Brown & Katznelson, 2011)

- At skolerne går endnu mere aktivt ind i elevernes praktikpladssøgning.
- At arbejdsgivere tegner kontrakt med eleverne tidligt.
- Bedre muligheder for, at virksomheder kan have elever i korte perioder.
- At der arbejdes for at kvalificere skolepraktikken, så den bliver mere attraktiv i elevernes øjne. Måske kan den kaldes noget andet.

En EVA-undersøgelse (2014) fokuserer på tværgående erfaringer med forsøg med forskellige indsatser i overgangen. Det er en evaluering af FoU-projektet, som handler om at afprøve forskellige indsatser i overgange fra grundskoler og produktionsskoler til erhvervsuddannelse. EVA konkluderer først og fremmest, at overgangen til en ungdomsuddannelse har betydning for fastholdelse. Hvis indsatser sigter mod at lette og understøtte overgangen, har det en positiv betydning for frafaldet, mens vanskeligheder i overgangen kan være en selvstændig faktor, der i sig selv kan øge frafaldet. Derudover fremhæves der en række vigtige faktorer, såsom:

- Kulturforskelle i læringsmiljøerne er en vigtig faktor i overgangen.
- Behov for differentierede indsatser over for forskellige elevgrupper.
- Brobygning er også vigtig for de fagprofessionelle. Det handler ikke kun om at bygge bro mellem de afleverende og modtagende skoler for eleverne. Det er også vigtigt for vejledere og lærere.

10 Styrkede overgange for de sårbare unge

Ud fra en række danske og internationale litteraturstudier har regeringens ekspertgruppe fremhævet flere indsatser, som kan have betydning i unges overgange til ungdomsuddannelse eller beskæftigelse (Slottved et al. 2017). En række både danske og internationale studier påpeger, at overgangen mellem to forskellige uddannelser kan være en stressende oplevelse for unge, idet overgangen indebærer et miljøskifte og indeholder både personlige og skolemæssige udfordringer. Særligt kan meget sårbare unge have svært ved at håndtere denne overgang.

Indsatserne, der er identificeret som virkningsfulde, er følgende:

- Individuelle støttefunktioner målrettet den unges individuelle behov, fx mentorer (personlig og social støtte) og tutorer (faglig støtte og opbygning af motivation for læring)
- Indsatser målrettet rammerne for læring, herunder lav ung/lærerratio, små holdstørrelser, fleksibilitet i tilbuddet, ledelsesmæssig opbakning og økonomiske incitamenter
- Indsatser rettet mod læringsmiljøet, fx varieret, erhvervsrettet og differentieret undervisning, som målretter sig den enkelte unges behov og er baseret på et ressourcensyn, trygge rammer og gode sociale relationer mellem lærerne og de unge
- Tætte samarbejdsrelationer, fx imellem den unges familie, UU, jobcentre, mentorer og skoler samt partnerskaber mellem uddannelsesinstitutioner og mellem uddannelsesinstitutioner og lokale virksomheder.

Under projektet "Uddannelse til alle" er der i CeFU-regi lavet en række anbefalinger til 95 pct.-målsætningen (Katznelson, Murning og Pless 2010). Undersøgelsen bruger både kvantitative og kvalitative data, og der peges på følgende anbefalinger til at nå målsætningen:

- En mangesidet indsats: Et behov for at udbygge samarbejde med – og indsatser i – grundskolen, der adresserer spørgsmålet om at skabe uddannelsesmuligheder til flere unge.
- En sammenhængende og differentieret vejledningsindsats: Det er afgørende at sikre sammenhængen i vejledningsindsatsen, særligt i forhold til de sårbare unge i overgangene mellem forskellige uddannelsesstilbud. Det kan fx være i form af en 'håndholdt overgang', hvor overgangen fra én institution/støtteforanstaltning sikres gennem personlig overlevering.
- Organiseringen af karakter og tilbud i overgang til ungdomsuddannelse: Der er behov for en mere overordnet diskussion af uddannelsessystemet og for et bedre overblik og koordinering mellem de mange særlige forløb i overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelserne.
- Fokus på det pædagogiske arbejde: Der er behov for et fokus på, hvad der pædagogisk set 'gør en forskel' i de enkelte projekter og indsatser og dernæst på, hvordan disse erfaringer kan kvalificeres, udvikles og udveksles mellem forskellige institutioner og læringssammenhænge (herunder blandt andet mentorordninger).

11 Et blik mod udlandet

11.1 To strømninger i international forskning om uddannelses- og karrierevalg

Der er lang tradition for forskning om uddannelses- og karrierevalg på det internationale plan. Størstedelen af forskningen kan placeres inden for to strømninger, hvoraf den første fokuserer på de hierarkiske aspekter af uddannelses- og karrierevalg, mens den anden fokuserer på de indholdsrelaterede aspekter. De hierarkiske aspekter omhandler den sociale og økonomiske status forbundet med de forskellige fag, og de fleste studier herunder fokuserer på sociologiske karakteristika eller kognitive færdigheder som forudsigende variable. I modsætning hertil fokuserer den indholdsrelaterede forskning på forskelle i indhold mellem fagene, og uddannelsesmuligheder beskrives ud fra aktiviteter, muligheder og efterspørgsel. De forklarende variable omhandler typisk troen på egne evner i forhold til faget, fx opfattelsen af egne matematiske evner, hvis vedkommende overvejer at starte på en uddannelse, der kræver gode matematiske færdigheder (Volodina & Nagy 2016).

Nyere forskning er imidlertid begyndt at kombinere de to strømninger og inkluderer både hierarkiske og indholdsrelaterede aspekter til at forklare unges uddannelsesvalg (Cedefop 2016; Volodina & Nagy 2016; Vieira et al. 2013; Parker et al. 2012; Stokes & Wyn 2007; Beck et al. 2006).

Cedefop (2016) har gennem narrative interviews undersøgt, hvordan lavt uddannede opfatter uddannelse, læring og udvikling i forhold til deres karrierevej. Interviewene viser, at lavt selvværd og begrænset tro på egne evner resulterer i begrænset interesse for videreuddannelse, mens højt selvværd og tro på egne evner understøtter videre læring. Forældres klasse, status og uddannelse har afgørende indflydelse på individets uddannelsesniveau, hvilket studiet også påviser. Effekterne af social klasse er langvarige, og unge fra mindre privilegerede hjem er mindre tilbøjelige til at påbegynde længerevarende uddannelse. Det tyder på, at familiens socialisering i dette tilfælde ikke har indpodet en forestilling om værdien af uddannelse. I forhold til denne gruppe af unge er det ikke nok at tilbyde attraktive uddannelsesmuligheder. Holdningen til uddannelse skal ændres, og det kræver arbejde med de unges identitetsudvikling (Cedefop 2016).

Det er imidlertid ikke kun familiens socialisering, som har betydning for holdningen til uddannelse. Cedefop (2016) finder ligeledes, at den tidlige skoleerfaring påvirker synet på videre uddannelse, især bestemt ud fra lærerens undervisningsfærdigheder, lærerens personlighed, anvendeligheden af pensum i en jobkontekst samt uddannelsesforløbets fleksibilitet. Studiet bygger på forståelsen af, at individets tankegange er vigtige, men at de ikke kan forstås som forudbestemte karakteristika. De er derimod produkter af en interaktion mellem elever og uddannelseskontekster. En solid akademisk præstation fordrer en positiv tankegang, øger udholdenhed og forstærker den solide akademiske adfærd, men den forstærkende proces virker også for negative oplevelser, som resulterer i svag akademisk præstation (Farrington et al. 2012). Et andet væsentligt aspekt af en positiv tankegang er følelsen af at tilhøre et læringsfællesskab. Ikke alle elever passer ind i det typiske læringsmiljø, men kan være succesfulde i andre læringskontekster (Cedefop 2016). Det er derfor vigtigt at have øje for det optimale læringsmiljø for den enkelte elev, så alle elever får de bedst mulige betingelser for læring.

11.2 Socioøkonomisk baggrund, uddannelsesniveau og uddannelsesvalg

Mange studier fremhæver effekten af socioøkonomisk status for unges uddannelsesvalg, hvor høj status er forbundet med en højere grad af tilknytning til uddannelsessystemet (Parker et al. 2012). Her stammer en stor del af effekten ligeledes fra de unges forestillinger af egne evner, som konstrueres gennem familiens socialisering.

Forskning viser, at unge menneskers tidligere opnåede resultater i uddannelsessystemet er den faktor, som bedst forudsiger senere uddannelsesvalg og succes. Opnåede resultater kan dog ikke forklare uddannelsesvalg alene, og psykologiske studier fremhæver igen vigtigheden af selvpfattelse og troen på egne evner (Nagy et al. 2008) (Schoon et al. 2007). Individuer søger at realisere eller bygge videre på egen selvpfattelse, når de vælger uddannelsesretning, og i den forbindelse kan det forventes, at individer, som har udviklet en stærk tro på egne akademiske evner, vil forsøge at realisere disse ved at søge mod en akademisk uddannelse fremfor at søge en erhvervsuddannelse (Parker et al. 2012).

11.3 Det personlige projekt og selvrealiseringens betydning

Vieira et al. (2013) fremhæver også vigtigheden af de unges selvpfattelse og selvrealisering for valget af uddannelse. Artiklen bygger på en survey-undersøgelse og efterfølgende dybdegående interviews blandt portugisiske skoleelever på 10. og 12. klassetrin. Efter det 10. skoleår skal de portugisiske elever vælge en mere fokuseret uddannelsesvej, og det er derfor påkrævet af de unge at definere et personligt projekt, som giver deres studievalg mening.

Vieira et al. (2013) fremhæver, at autenticitet er et element, som har indflydelse på unges selvrealisering og dermed uddannelsesvalg. Individuer ønsker at være tro mod sig selv, enten i forhold til hvad de altid har været, eller hvad de ønsker at være. Autonomi, defineret som individets mulighed for at tage egne beslutninger, er ligeledes vigtigt for de unges valg. Autenticitet og autonomi skal dog ses i lyset af samfundets begrænsninger, som bygger på den ulige fordeling af materielle og symbolske ressourcer, med andre ord elevernes mulighedsfelt. Her spiller forældrenes økonomiske og emotionelle støtte en afgørende rolle.

Flere elever i undersøgelsen fremhæver muligheden for at kunne ombestemme sig senere. Det er imidlertid noget, som eleverne har forskellige holdninger til, og flere ser en beslutning, som indebærer en tilbagegang eller gentagelse i uddannelsessystemet som værende lig med spild af tid. For at undgå at vælge forkert nævner flere elever, at de udskyder det forpligtende valg så længe som muligt og går efter en uddannelsesvej med de bredeste muligheder. De unges uddannelsesvalg baseres altså på en forestilling af egen fremtid, hvor de unges tidligere erfaringer og resultater, uddannelsessystemets videre muligheder samt en grad af selverkendelse medtænkes (Vieira et al. 2013).

Identitetskonstruktion og uddannelsesvalg som en udviklingsproces

Stokes & Wyn (2007) er fortalere for, at unges valg af uddannelse skal ses i en bredere kontekst af identitetsudvikling og ikke blot ud fra det endelige resultat af uddannelsesvalget. Vi skal huske, at unge mennesker er forskellige, og at deres udvikling afhænger af sociale meninger og erfaringer. Den hidtidige forståelse er baseret på en idé om ungdommen som et overgangsstadie og som noget lineært fremskredent. Kohortestudier fra Australien viser imidlertid, at livsforløb ikke er lineære i forhold til uddannelse og karriere, men at folk bevæger sig ind og ud af uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet. Uddannelsesvalget er ligeledes forbundet med normative antagelser om, hvornår unge mennesker skal have nået bestemte milepæle og niveauer inden for uddannelse og arbejdsliv. Stokes & Wyn fremhæver, at folk, som ikke følger disse normative antagelser, ikke nødvendigvis klarer sig dårligere i

sidste ende, og at det derfor er vigtigt at rette uddannelsesblikket mod en længere periode. Vi skal samtidig huske på, at unge mennesker prioriterer inden for en bredere kontekst, og at personlige relationer, helbred, livsstil og fritidsaktiviteter påvirker uddannelses- og karrierevalg. Valget sker ud fra en løbende refleksiv proces, hvor de unge konstruerer egen identitet som beslutningstagere. Kelly (2006) definerer denne konstruktion som 'det entreprenøriske selv' (Stokes & Wyn 2007).

Ifølge Stokes & Wyn kalder vilkårene for uddannelses- og karrierevalg på nye politiske tiltag. Det er vigtigt, at vi anerkender bredden af den læring, som unge oplever på forskellige tidspunkter i løbet af livet, at vi udfordrer voksen/ung-dikotomien, og at vi anerkender de slørede grænser mellem formelle og uformelle læringssteder (Stokes & Wyn 2007).

11.4 Påvirkningen af stereotype uddannelsesforestillinger

På trods af at flere studier anser de unges uddannelsesvalg som led i en proces af selvrealisering og identitetskonstruktion med vægt på autonomi inden for de givne rammer, pointerer Beck et al. (2006), at de unge i Storbritannien i høj grad har et konservativt syn på uddannelse, og baserer deres uddannelsesvalg på stereotype forestillinger. Studiet bygger på fokusgrupper med 14-15-årige skoleelever samt en survey-undersøgelse på otte skoler. Skoleeleverne blev spurgt ind til deres interesse for brede beskæftigelses kategorier, og svarene stemte i høj grad overens med de kønsstereotype forestillinger.

75 pct. af drengene svarer, at de slet ikke er interesseret i omsorgsarbejde, mens det kun gælder 25 pct. af kvinderne. Modsat svarer 17 pct. af drengene, at de slet ikke er interesseret i de tekniske fag, mens hele 83 pct. af pigerne svarer det samme. Pigerne er mere tilbøjelige til at overveje at tage et arbejde, som normalt udføres af det modsatte køn, og fokusgrupperne viser, at drengene er bange for at blive drillet, især omkring deres seksualitet, hvis de vælger en uddannelse, som peger i retning af et kvindedomineret erhverv. Pigerne er derimod mere bekymrede for, hvordan de bliver behandlet på arbejdspladsen, hvis de træder ind i et mandsdomineret erhverv. Herudover viser studiet, at både piger og drenge med andre etniske baggrunde finder det svært at forestille sig en karrierevej, som adskiller sig fra den traditionelle. Deres hidtidige oplevelser i uddannelsessystemet har heller ikke udfordret de stereotype forestillinger om mande- og kvindefag.

Beck et al. (2006) nævner yderligere, at studier (Francis et al. 2005) har vist, at karrierevejledning, hvor elever sendes ud på arbejdspladser, er tilbøjelige til at videreføre kønsstereotyper. Selvom eleverne viser interesse for at bryde med den traditionelle kønsopdeling på arbejdsmarkedet, bliver de ikke opmuntret eller hjulpet til at gøre det. Kun 15 pct. af eleverne i undersøgelsen har modtaget råd eller information om sådanne karriereveje. Yderligere er det problematisk, at tilgængeligheden af karrierevejledere varierer i stort omfang, og at vejledningen som oftest er afhængig af, at eleven har mod til at lave en aftale og spørge om hjælp. Det er endda ikke alle unge, som er sikre på, hvordan de kan komme i kontakt med en vejleder (Beck et al. 2006).

11.5 Vejledning skaber motivation og retning

Ligesom det er tilfældet i den danske sammenhæng, har vejledning en betydelig rolle i den internationale litteratur om unges uddannelsesvalg. Udover at hjælpe de unge, som er uafklarede i deres valg på grund af de mange muligheder, påpeger Cedefop (2016), at vejledning kan være afgørende for at støtte op om lysten til videre læring. Det er vigtigt, at vejledningen er let tilgængelig på skoler og andre steder i nærmiljøet, at den kan opsøges på forskellige tidspunkter gennem livet, og at den i nogle tilfælde er tilrettelagt individuelle behov (Cedefop 2016).

Som nævnt af Beck et al. (2006) er tilgængeligheden af karrierevejledningen meget varierende. Bimrose (2012) undersøger, hvordan elever i landområder i Australien oplever et struktureret vejledningsforløb. Undersøgelsen bygger på antagelsen om, at karrierevejledning kan have positiv indflydelse på elevers selvtillid i forhold til karrierevalg. Hvis eleverne får vejledning, vil de være mere tilbøjelige til at vurdere flere og længerevarende uddannelsesvalg som mulige. Beck et al. nævner ligeledes, at elevernes landlige baggrund kan være koblet til økonomiske problemer, ensomhed og den udfordring, der er forbundet med at være den første i familien, som påbegynder en længerevarende uddannelse.

Resultaterne af undersøgelsen viser, at nogle af de elever, som udviser en høj grad af selvrefleksivitet og uafhængighed, ikke nødvendigvis får mødt deres behov gennem et struktureret vejledningsprogram. For nogle elever er valget af uddannelse et privat spørgsmål og noget, som man skal gøre op med sig selv. Alle andre elever har imidlertid givet udtryk for, at karrierevejledningen har bidraget med brugbar viden til deres uddannelsesvalg. Der understreges særligt vigtigheden af én til én-vejledning, som giver mulighed for præcise og individuelle planer.

Eksempler på lande, hvor de unge vælger erhvervsuddannelserne

Andre lande har modsat Danmark ikke problemer med at rekruttere de unge til erhvervsuddannelserne. To europæiske eksempler er Finland og Østrig, hvor 70 pct. af den samlede elevbestand er indskrevet på en erhvervsfaglig uddannelse, hvilket ligger væsentligt over de 42 pct. i Danmark (OECD 2016).

I 1990'erne oplevede Finland ligeledes lav tilslutning til erhvervsuddannelserne, men siden 2003 er antallet af elever på de finske erhvervsuddannelser steget støt. Siden 2008 har andelen af elever, som vælger en erhvervsfaglig uddannelse direkte efter folkeskolen, ligget regelmæssigt omkring 42 pct. Finland har ligesom Danmark en lang tradition for at opdele mellem generelle og erhvervsfaglige uddannelser, og den generelle uddannelse, som har et mere akademisk sigte, har længe været højt værdsat i den finske kultur. Skellet mellem generel og erhvervsfaglig uddannelse er imidlertid begyndt at forsvinde, i og med at erhvervsuddannelserne er blevet omstruktureret, og nu i højere grad gør det muligt at fortsætte på videregående uddannelsesforløb. Etableringen af flere Universities of Applied Sciences betyder, at der er en direkte og attraktiv vej videre for de elever, som ønsker at bygge ovenpå deres erhvervsuddannelse. Herudover er de erhvervsfaglige uddannelser blevet udviklet, så de i højere grad passer til arbejdsmarkedets efterspørgsel, og der er sket en internationalisering af uddannelserne. Samtidig har de finske myndigheder skabt øget fokus gennem adskillige kampagner og gennem oprettelsen af 'skills'-konkurrencer rettet mod de erhvervsfaglige uddannelser (Stenström & Virolainen 2015). De højtuddannede lærere med relevant erhvervs erfaring nævnes ligeledes som et led i den prestige, der i dag er forbundet med erhvervsuddannelserne (Selandia 2014).

Finland har dog stadig udfordringer i forbindelse med deres erhvervsuddannelser. Der er forskel på populariteten af de forskellige uddannelser – både overordnet set og ud fra et kønsmæssigt perspektiv. De kvindedominerede uddannelser er eksempelvis inden for sundhed, turisme og service, mens de mandsdominerede uddannelser hovedsageligt er inden for teknologi, transport og naturvidenskab. Disse opdelinger forstærker blot det eksisterende billede af arbejdsmarkedet (Stenström & Virolainen 2015).

Østrigs uddannelsessystem er opbygget anderledes end det danske, hvilket spiller en væsentlig rolle for den høje tilslutning til erhvervsuddannelserne. Når de østrigske elever er 10 år, deles de op i to spor, hvoraf det ene peger mod gymnasiet, og det andet peger mod forskellige former for erhvervsuddannelser. Den tidlige opdeling betyder, at mange elever senere hen vælger en

erhvervsfaglig uddannelse. Østrig har dog ligesom Danmark haft problemer med erhvervsuddannelsernes dårlige image. For at tilgodese de dygtige elever har man indført muligheden for at tage ekstra fag og få en *Berufsmatura*, som giver adgang til videregående uddannelse på universitetet. Kombinationen af en erhvervsuddannelse og en gymnasial eksamen minder om den danske eux og har været en succes i Østrig.

Flere andre europæiske lande har uddannelsessystemer, som ligner det østrigske, hvor eleverne tidligt opdeles i et akademisk og et erhvervsfagligt spor. I Schweiz varierer uddannelsesstrukturen fra kanton til kanton, men generelt spores eleverne ind på en uddannelse efter de første fire til seks år i Primärstufe. I Holland vælger eleverne efter 8. klasse mellem tre forskellige uddannelsesretninger, hvoraf den ene forbereder til en erhvervsuddannelse. Schweiz og Holland har begge stor tilslutning til erhvervsuddannelserne, men deres skolesystemer bryder med den danske enhedsskoletankegang (DEA 2013).

11.6 EU-borgeres holdninger til ungdomsuddannelsesvalget

Politiske tiltag kan være nok så gode, men implementeringen afhænger, uanset tiltaget, af, hvordan det modtages af de individer og grupper, det skal påvirke. I et omfattende tværeuropæisk studie kigger Cedefop nærmere på EU-borgeres holdninger til erhvervsuddannelserne (Cedefop 2017). Undersøgelsen er lavet på baggrund af sammenligning af data i Europa om, hvordan EU-borgere over 15 år ser på erhvervsuddannelserne i deres lande. Data er baseret på i alt 35.646 besvarelser fra 28 medlemslande.

Generelt er borgere i EU positivt indstillede over for erhvervsuddannelsernes kvalitet og effektivitet. Undersøgelsens resultater viser, at respondenterne er mest tilbøjelige til at tænke en erhvervsuddannelse som forberedende til en konkret profession. På trods af dette lider erhvervsuddannelserne også på tværs af EU-landene under et noget blakket ry. Ifølge Cedefop er der en generel diskurs om, at erhvervsuddannelse er et sekundært valg for andenrangselever, når de sammenlignes med andre ungdomsuddannelser (Cedefop 2017). Der ses i undersøgelsen en tydelig sammenhæng mellem, hvor meget information mennesker modtager og deres deltagelse i erhvervsuddannelser. Kun 48 pct. af dem, som havde gået på en gymnasial ungdomsuddannelse, havde modtaget information omkring erhvervsuddannelserne i deres valgproces. Af dem som rent faktisk valgte en erhvervsuddannelse var andelen 72 pct. Samtidigt er det tankevækkende, at hver fjerde af de elever, som har valgt en gymnasial uddannelse, er blevet vejledt direkte imod at tage en erhvervsuddannelse. Dette tal varierer dog meget fra land til land, hvor det i Danmark er nede på 12 pct. er det eksempelvis i Ungarn oppe på 51 pct. Undersøgelsen viser også, at de væsentligste grunde til at vælge en erhvervsuddannelse i et tværeuropæisk perspektiv er sandsynligheden for at finde et job, og interessen for faget.

I forhold til, hvor attraktive erhvervsuddannelserne opfattes i EU-borgernes perspektiv, peger Cedefop på, at over to ud af tre mener, at de har et positivt ry i deres lande, mens lige under en fjerdedel omvendt mener, at de har et dårligt image. Størst prestige har erhvervsuddannelserne i Malta (89 pct.) og Finland (84 pct.), mens prestigen opfattes lavest i Holland (41 pct.) og Belgien (42 pct.). Erhvervsuddannelserne har generelt et forholdsvist positivt image i Europa. De fleste respondenter er dog enige i, at de gymnasiale ungdomsuddannelser nyder større anseelse i deres respektive lande. Dette gælder både blandt respondenter, som har gået på en gymnasial uddannelse (82 pct. er enige), men også dem der har taget en erhvervsuddannelse (71 pct. er enige). Samtidigt er der en bred opfattelse blandt EU-borgerne om, at de elever, som bliver vejledt til at vælge en erhvervsuddannelse, er de elever med de laveste karakterer.

Knap to tredjedele mener, at det er nemmere at gennemføre en erhvervsuddannelse end en gymnasial uddannelse. Omvendt mener størstedelen af respondenterne (59 pct.), at der er bedre jobudsigter med erhvervsuddannelse end en gymnasial uddannelse. 40 pct. mener videre, at en erhvervsuddannelse giver bedre mulighed for et job end en videregående uddannelse, mod 28 pct. der mener, at det giver dårligere udsigt til arbejde og 20 pct., der mener, at der er lige gode muligheder.

Der er bred enighed blandt borgere i EU-lande om, at erhvervsuddannelserne spiller en vigtig rolle i samfundet og særligt i forhold til samfundets økonomi. Fx er det opfattelsen for 93 pct. af de danske respondenter, at erhvervsuddannelserne er afgørende i forhold til at reducere ledighed.

12 Oversigtstabel, litteratur

Dansk litteratur

Publikation	Undersøgelsesmetoder	Tema
Brown, R. & Katznelson, N. (2011)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder en interview, observation, en spørgeskemaundersøgelse og statistisk datamateriale.	Hvad ligger forud for valget af en erhvervsuddannelse. Motivation på erhvervsuddannelserne.
Brown, R. & Katznelson, N. (2011a)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder en interview, observation og en spørgeskemaundersøgelse.	Motivation på erhvervsuddannelserne.
Christiansen, J. (2016)	Kvantitative data. Analyserne er lavet på baggrund af registerdata.	Hvem er de unge, der skal vælge en ungdomsuddannelse.
Danmarks Vækstråd (2016)	Kvantitative data.	Fremtidens udbud og efterspørgsel på arbejdskraft.
DEA (2013)	Komparation mellem lande	Erhvervsuddannelserne i andre europæiske lande.
DEA (2016)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder en spørgeskemaundersøgelse og interview.	Hvem er de unge, der skal vælge en ungdomsuddannelse.
DEG (2017)	Bygger på viden fra eksisterende litteratur. Benytter også kvalitative og kvantitative metoder.	Muligheder og barrierer for at vælge en erhvervsuddannelse
Epinion (2016)	Kvantitative data fra en spørgeskemaundersøgelse.	Fokus på forældrenes rolle i deres børns ungdomsuddannelsesvalg.
EVA (2014)	Kvalitative data gennem interview og viden opsamlet gennem afrapporteringer på deltagende skoler i FoU-projektet.	Styrkede overgange til erhvervsuddannelserne.
EVA (2015)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, registerdata og en spørgeskemaundersøgelse.	Lærernes forberedelse af elever til ungdomsuddannelse.
EVA (2015a)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, fokusgrupper, en spørgeskemaundersøgelse og testresultater	Fokus på optagelsesprøven til erhvervsuddannelserne.
EVA (2015b)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, observationer og registerdata.	Forskelligheder blandt de gymnasiale elevers baggrunde.

EVA (2015c)	Kvantitative data. Bygger på data om 8.klasseelevers uddannelsesparathed fra www.optagelse.dk	Uddannelsesparathedsvurderingen.
EVA (2016)	Kvalitative data baseret på interview, observationer samt skriftligt materiale	Kollektiv vejledning i udskolingen.
EVA (2016a)	Kvantitative data baseret på en spørgeskemaundersøgelse.	Elevernes holdning til vejledningsaktiviteterne.
EVA (2016b)	Kvalitative data baseret på interview og observationer.	Uddannelsesparathedsvurderingen.
EVA (2017)	Kvalitative og kvantitative data samt et litteraturstudie. Herunder interview, en spørgeskemaundersøgelse og registerdata.	Elever i 8. klasses tanker om uddannelsesvalg.
Flarup, L. H., Greve, J., Søndergaard, N. M., Hjarsbech, P., Slottved, M., Friche, N., Madsen, A. S (2016)	Baselinemåling før reformen, som bygger på kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, registerdata og spørgeskemaundersøgelser.	Erhvervsuddannelsesreformen.
Hansen, K. G. & Paludan, M. (2014)	Kvalitative data og teoretisk funderet analyse. Empirien er baseret på gruppeinterview.	Unge oplevelser af uddannelsesvalget.
Hetmar, V. (2013)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, en spørgeskemaundersøgelse, registerdata, oplysninger om unges uddannelsesvalg og testresultater.	Samspillet mellem unges oplevelser af deres uddannelsesforløb og de krav og forventninger, der stilles dem.
Hutters, C., Nielsen, M. L., Görlich, A. & Simonsen, B. (2013)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, skriftlige bidrag fra lærere og en spørgeskemaundersøgelse.	Unge oplevelser af uddannelse, perspektiveret ud fra køn.
Jonasson, C., Lauring, J., Bojesen, A. B., Kubovcikova, A., Normann, J. & Nielsen, K. (2014)	Kvantitative data, baseret på en spørgeskemaundersøgelse.	Fokus på miljøet på erhvervsuddannelserne.
Jørgensen, C. H. (2013)	Kvalitative data, baseret på interview.	Fokus på frafald og forståelsen af frafaldsbegrebet.
Jørgensen, C. H. (2016)	Baseret på oplæg fra en konference.	Fokus på praktikken i erhvervsuddannelserne.
Juul, T. M. & Pless, M. (2015)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, fokusgrupper, skriftligt datamateriale og en spørgeskemaundersøgelse.	Unge overvejelser af uddannelsesvalget og valgprocessen. Vejledningsaktiviteterne.

Juul, T. M., Pless, M. & Katznelson, N. (2016)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder observation, deltagerobservation, interview, skriftlige essays og en spørgeskemaundersøgelse.	Om unges uddannelsesvalg og om karrierelæringsbegrebet i forhold til vejledningen.
Katznelson, N. & Lundby, A. A. (2015)	Kvalitative data baseret på observation, fokusgrupper, interview.	Fokus på karrierelæringsbegrebet
Katznelson, N., Murning, S. & Pless, M. (2010)	Kvalitative og kvantitative data.	Fokus på styrkede overgange til ungdomsuddannelserne.
Krassel, K., F., Egelund, N. & Nordahl, T. (2016)	Kvantitative data, baseret på en spørgeskemaundersøgelse og registerdata.	Om styrkede overgange til ungdomsuddannelse.
Louw, A. V. (2015)	Kvalitative data, baseret på interview og skriftlige afrapporteringer fra skoler.	Om praktikken i erhvervsuddannelserne.
Louw, A. V. & Katznelson, N. (2015)	Kvalitative data, baseret på interview, feltnoter og skriftligt materiale fra skoler.	Om motivation i erhvervsuddannelserne.
Mogensen, K. H. (2016)	Kvalitative data, baseret på interview, og teoretisk funderet og baseret på.	Kønsligt fokus på drenge positioneringer i form af modstand mod uddannelse.
Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2016)	Kvantitative data, baseret på dataudtræk fra www.optagelse.dk	Om sammenhænge mellem uddannelsesønsker og uddannelsesønsker.
Pless, M. & Katznelson, N. (2006)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview og en spørgeskemaundersøgelse.	Om unges uddannelsesvalg.
Poulsen, B. K., Thomsen, R., Buhl, R. & Hagmayer, I. A. (2016)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, skriftligt datamateriale og en spørgeskemaundersøgelse. Teoretisk funderet.	Om vejledningsaktiviteter i udskolingen.
Rump, A. Ø. & Aarkrog, V. (2016)	Sammenfatning af forskningsresultater på erhvervsuddannelsesområdet.	Om erhvervsuddannelserne, herunder bl.a. overgange til erhvervsuddannelserne samt frafald og fastholdelse.
Slottved, M., Hjermov, P., Vester, L., Jensen, M., Jensen, M. V., Jensen, M. T., ... Friche, N. (2017)	Dansk og internationalt litteraturstudie.	Om styrkede overgange til ungdomsuddannelserne.
Søndergaard, N. M., Andersen, H. L., Slottved, M., Friche, N., Kollin, M. S., Greve, J. Andersen, V. N. (2017)	Baselinemåling efter reformen, som bygger på kvalitative og kvantitative data. Herunder interview, registerdata og spørgeskemaundersøgelser.	Erhvervsuddannelsesreformen.

Undervisningsministeriet (2017)	Kvantitative data, baseret dataudtræk fra www.optagelse.dk	Om unges valg af ungdomsuddannelse.
Undervisningsministeriet (2017)		Beskrivelse af politiske målsætninger i forhold til erhvervsuddannelserne.

International litteratur

Publikation	Undersøgelsesmetoder	Tema
Beck, V., Fuller, A. & Unwin, L (2006)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder fokusgrupper og en spørgeskemaundersøgelse.	Om unges opfattelser af muligheder i uddannelse og på arbejdsmarkedet, perspektiveret ud fra køn og etnicitet. Storbritannien.
Cedefop (2016)	Kvalitative data og et litteraturstudie. Herunder interview.	Om livslang læring og styrkelsen karrieremuligheder hos lavt uddannede. På tværs af EU-lande.
Cedefop (2017)	Kvantitative og komparative data, baseret på en spørgeskemaundersøgelse på tværs af medlemslande i EU.	Om EU-borgeres holdninger og opfattelser af erhvervsuddannelserne. På tværs af EU-lande.
Farrington, C. A., Roderick, M., Allensworth, E., Nagaoka, J., Keyes, T. S., Johnson, D. W. & Beechum, N. O. (2012)	Litteraturstudie.	Om ikke-kognitive faktoreres betydning for præstationer i skolen. USA.
Nagy, G., Garrett, J., Trautwein, U., Cortina, K., Baumert, J., & Eccles, J. (2008)	Kvantitative data, baseret på statistisk.	Kønnes betydning i uddannelse og karriere. Tyskland.
Parker, P., Schoon, I., Tsai, Y., Nagy, G., Trautwein, U., & Eccles, J. (2012)	Kvantitative data, baseret på statistisk.	Fokus på socioøkonomisk baggrund, som variabel for uddannelsesvalg. Tyskland, England, Australien og USA.
Schoon, I., Ross, A. & Marin, P (2007)	Kvantitative data i et kohortestudie.	Fokuserer på faktorer og processer i faciliteringen af en

		indgang til naturvidenskabelige karrierer. Storbritannien.
Stenström, M. L. & Virolainen, M. (2015)	Kvantitative data, baseret på statistisk.	Om udviklingen af de finske erhvervsuddannelser. Finland.
Stokes, H. & Wyn, J. (2007)	Kvalitative og kvantitative data. Herunder interview.	Om unges overgangsprocesser til uddannelse og arbejde. Australien.
Vieira, M. M., Pappámikail, L. and Resende, J. (2013)	Kvalitative data, baseret på interview.	Om unges overvejelser om usikkerhed i uddannelsesvalget, og specifikt valget af en erhvervsuddannelse. Portugal.
Volodina, A., & Nagy, G. (2016)	Kvantitative data, baseret på statistisk.	Betydning af køn, skolepræstationer, selvopfattelse og interesse for valget af en erhvervsuddannelse. Tyskland.

Litteraturliste

Dansk litteratur

Brown, R. & Katznelson, N. (2011): *Ungdom på erhvervsuddannelserne – Delrapport om valg, elever, læring og fællesskaber*. København: Erhvervsskolernes Forlag

Brown, R. & Katznelson, N. (2011a): *Motivation i erhvervsuddannelserne – Med eleverne ind i undervisningsrummet til faget, pædagogikken, lærerne og praktikpladsmanglen – anden delrapport*. København: Erhvervsskolernes Forlag

Christiansen, J. (2016): *Karakteristik af elever i forhold til uddannelsesvalget efter 9. klasse*. København: Kommunernes Landsforening

Danmarks Vækstråd (2016): *Rapport om kvalificeret arbejdskraft*. København: Danmarks Vækstråd

DEA (2013): *International sammenligning af erhvervsuddannelserne*. København: DEA

DEA (2016): *Generation Next - Viden og inspiration til arbejdet med Generation Nexts læring og motivation på uddannelserne og i arbejdslivet*. København: DEA

DEG (2017): *Projekt CHOICE – Nye veje til erhvervsuddannelse*. København: Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier (DEG)

Epinion (2016): *Styrings- og incitamentsanalyse i forbindelse med de unges uddannelsesforløb – forældreundersøgelse*. København: Epinion

EVA (2014): *Forbedrede overgange til erhvervsuddannelserne Tværgående analyse – FoU-projekt*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2015): *Skolernes arbejde med at forberede elever til ungdomsuddannelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2015a): *Optagelsesprøve til EUD – en analyse af testresultater af prototypen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2015b): *Gymnasieelevers baggrund og forskellighed*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2015c): *UPV i 8. Klasse - Deskriptiv analyse af uddannelsesparathedsvurderinger i 8. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2016): *Evaluering af projekt om udvikling og afprøvning af kollektiv vejledning*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2016a): *UU-centrenes vejledning – brugerundersøgelse blandt 9. klasse, 10. klasse og specialklasser*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2016b): *Uddannelsesparat? De første erfaringer fra arbejdet med ikke-uddannelsesparate i folkeskolen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

EVA (2017): *Uddannelsesvalg i 8. klasse – Unges vej mod ungdomsuddannelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

Flarup, L. H., Greve, J., Søndergaard, N. M., Hjarsbech, P., Slottved, M., Friche, N., ... Madsen, A. S (2016): *Grundforløb på erhvervsuddannelserne inden reformen – Baselinemåling*. København: KORA

Hansen, K. G. & Paludan, M. (2014): *Uddannelsesvalg i et spændingsfelt mellem samfundsmæssige og subjektive interesser*. Tidsskrift for medier, erkendelse og formidling 2(2): 85-105

Hetmar, V. (2013): *Unges valg og fravalg i ungdomsuddannelserne – kvalitativt perspektiveret*. København: Rockwoolfondens forskningsenhed og Odense: Syddansk Universitetsforlag

Hutters, C., Nielsen, M. L., Görlich, A. & Simonsen, B. (2013): *Drenge og piger på ungdomsuddannelse – hvad betyder køn for uddannelsespraksis*. København: Erhvervsskolernes Forlag

Jonasson, C., Lauring, J., Bojesen, A. B., Kubovcikova, A., Normann, J. & Nielsen, K. (2014): *Fravær, engagement og socialt miljø på danske erhvervsskoler*. Aarhus Universitet

Jørgensen, C. H. (2013): *Frafald, omvalg eller fravalgt?*. Dansk Pædagogisk Tidsskrift (3): 86-96

Jørgensen, C. H. (2016): *Det gode læringsmiljø i praktikken*. København: Landsorganisationen i Danmark

Juul, T. M. & Pless, M. (2015): *Unges uddannelsesvalg i tal – Midtvejsrapport i forsøgs- og udviklingsprojektet "Fremtidens Valg og Vejledning"*. København: Center for Ungdomsforskning

Juul, T. M., Pless, M. & Katznelson, N. (2016): *Uddannelsesvalg, vejledning og karrierelæring i et ungeperspektiv*. København: Center for Ungdomsforskning

Katznelson, N. & Lundby, A. A. (2015): *"Det gav mig en idé om, at min fremtid ikke står skrevet i sten" – midtvejsevaluering af forsøg med karrierelæring i gymnasiet*. Aalborg Universitetsforlag

Katznelson, N., Murning, S. & Pless, M. (2010): *Vejlen mod 95% - en erfaringsopsamling fra projektet Ungdomsuddannelse til alle*. København: Center for Ungdomsforskning

Krassel, K., F., Egelund, N. & Nordahl, T. (2016): *Fra grundskole til ungdomsuddannelse. En register- og survey-analyse af LP-modellens elever*. København: KORA

Louw, A. V. (2015): *Mod en tættere kobling mellem skole og praktik - Erfaringer fra 21 forsøgs- og udviklingsprojekter på 18 erhvervsskoler*. København: Center for Ungdomsforskning

Louw, A. V. & Katznelson, N. (2015): *Paradoxes in Danish Vocational Education and Training*. Nordic Studies in Education

Mogensen, K. H. (2016): *Om drenges humor, intimitet og modstand i ungdomsuddannelse*. Dansk Pædagogisk Tidsskrift (1): 22-33

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2016): *Uddannelsesønsker og uddannelsesparathed i 8. klasse*. Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Pless, M. & Katznelson, N. (2006): *Unge ét år efter niende klasse – anden delrapport om uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. København: Center for Ungdomsforskning

Poulsen, B. K., Thomsen, R., Buhl, R. & Hagmayer, I. A. (2016): *Udsyn i udskolingen*. København: Kommunernes Landsforening og Danmarks Lærerforening

Rump, A. Ø. & Aarkrog, V. (2016): *Notat om resultater af forskning i erhvervsuddannelserne*. Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Slottved, M., Hjermov, P., Vester, L., Jensen, M., Jensen, M. V., Jensen, M. T., ... Friche, N. (2017): *Bedre veje til ungdomsuddannelse*. København: KORA

Søndergaard, N. M., Andersen, H. L., Slottved, M., Friche, N., Kollin, M. S., Greve, J., ... Andersen, V. N. (2017): *Grundforløb på erhvervsuddannelserne efter reformen – Baselinemåling*. KORA

Undervisningsministeriet (2017): *9. og 10.klasseselevers tilmeldinger til ungdomsuddannelserne og 10.klasse mv. 2017*. Undervisningsministeriet

Undervisningsministeriet (2017): *Klare mål 1: Flere skal vælge en erhvervsuddannelse*. Tilgået d. 21. december 2017 på: <https://www.uvm.dk/statistik/erhvervsuddannelserne/klare-maal-for-eud-reformen/klare-maal-1-soegning-til-eud>

International litteratur

Beck, V., Fuller, A. & Unwin, L (2006): *Safety in stereotypes? The impact of gender and 'race' on young people's perceptions of their post-compulsory education and labour market opportunities*. British Educational Research Journal, 32 (5): 667-686

Cedefop (2016): *Improving career prospects for the low-educated: the role of guidance and lifelong learning*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Cedefop (2017): *Cedefop European public opinion survey on vocational education and training*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Farrington, C. A., Roderick, M., Allensworth, E., Nagaoka, J., Keyes, T. S., Johnson, D. W. & Beechum, N. O. (2012): *Teaching adolescents to become learners: the role of noncognitive factors in shaping school performance: a critical literature review*. Chicago: University of Chicago Consortium on Chicago School Research

Nagy, G., Garrett, J., Trautwein, U., Cortina, K., Baumert, J., & Eccles, J. (2008). *Gendered high school course selection as a precursor of gendered careers: The mediating role of self-concept and*

intrinsic value. In H. Watt & J. Eccles. Gender and occupational outcomes: Longitudinal assessments of individual, social, and cultural influences. Washington, DC: American Psychological Association: 115-143

Parker, P., Schoon, I., Tsai, Y., Nagy, G., Trautwein, U., & Eccles, J. (2012). *Achievement, Agency, Gender, and Socioeconomic Background as Predictors of Postschool Choices: A Multicontext Study*. *Developmental Psychology*, 48(6): 1629-1642

Schoon, I., Ross, A. & Marin, P (2007): *Science related careers: Aspirations and outcomes in two-British cohort studies*. *Equal Opportunities International*. 26: 129-143

Stenström, M. L. & Virolainen, M. (2015): *The current state and challenges of Vocational Education and Training in Finland*. Finland: Finnish Institute for Educational Research.

Stokes, H. & Wyn, J. (2007): *Constructing Identities and Making Careers: Young People's Perspectives on Work and Learning*. *International Journal of Lifelong Education*, 26 (5): 495-511

Vieira, M. M., Pappámikail, L. and Resende, J. (2013), *Forced to deal with the future: uncertainty and risk in vocational choices among Portuguese secondary school students*. *Sociol Rev*, 61: 745–768

Volodina, A., & Nagy, G. (2016). *Vocational choices in adolescence: The role of gender, school achievement, self-concepts, and vocational interests*. *Journal of Vocational Behavior*, 58: 95-96